

Hanna Koivisto & Kristiina Tuukkanen

PERHETEATTERITOIMINTA TUKEMASSA VANHEMMUUTTA

Vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnasta vanhemmuuden tukena

PERHETEATTERITOIMINTA TUKEMASSA VANHEMMUUTTA

Vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnasta vanhemmuuden tukena

Hanna Koivisto & Kristiina Tuukkanen
Opinnäytetyö
Syksy 2018
Sosiaali alan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Hanna Koivisto ja Kristiina Tuukkanen

Opinnäytetyön nimi: Perheteatteritoiminta tukemassa vanhemmuutta -

Vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnasta vanhemmuuden tukena

Työn ohjaajat: Riikka Huttunen, Harriet Tervonen & Pirjo Ylikauma

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2018

Sivumäärä: 59+3

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnan merkityksestä perheiden hyvinvoinnille. Tavoitteena on tuoda esiin aiempaan tutkimustietoon ja vanhempien kokemuksiin nojaten perheteatterin mahdollisuutta olla tukemassa vanhemmuutta. Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Nuorten Ystävät Ry:n Vanhempien Akatemia. Perheteatteri on perheen yhteinen teatteriharrasteryhmä, jonka olemme valinneet opinnäytetyömme tarkastelun kohteeksi. Vanhempien Akatemia järjestää toimintaa yhteistyössä Oulun kaupunginteatterin kanssa.

Opinnäytetyömme tietoperustassa olemme perehtyneet vanhemmuuden käsitteeseen, sekä vanhemmuuden tukemiseen. Tämän lisäksi tietoperustassa käsittelemme taide- ja teatterilähtöisen työskentelyn mahdollisuutta olla vahvistamassa ja tukemassa perheiden hyvinvointia sekä vanhemmuutta. Tietoperustassa olemme hyödyntäneet alan ammattikirjallisuutta sekä internetlähteitä.

Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineiston olemme saaneet teemahaastattelujen avulla, jotka toteutimme kesäkuun 2018 aikana. Teemahaastattelun teemat ovat nousseet perheteatteritoiminnan tavoitteista, joita ovat vuorovaikutus, tunteiden ilmaisu, osallisuus sekä itsetunto. Yhdeksi teemaksi nostimme toiminnan kehittämisen työmme tilaajan pyynnöstä. Aineiston olemme analysoineet teemoittelun avulla.

Tutkimuksen tuloksista voimme todeta, että vanhempien kokemukset perheteatterin vaikutuksista vanhemmuuteensa sekä perheidensä hyvinvointiin olivat hyvin positiivisia. Tuloksista käy ilmi, että vuorovaikutus perheen sisällä oli parantunut ja vanhemmat kokivat saaneensa työkaluja tunteiden ilmaisuun perheteatteri kokemuksen kautta. Itsetunnon koettiin parantuneen, jonka vaikutukset näkyivät niin vanhemmuudessa, parisuhteessa kuin koko perheen elämässä. Tuloksista voidaan myös päätellä, että perheteatterilla on merkittävä rooli osallisuuden kokemuksen mahdollistajana, koska toimintaan mukaan voivat osallistua kaikenlaiset perheet. Tuloksista nousee vahvasti myös perheteatterin kautta saatu vertaistuki, joka koettiin hyödyllisenä sekä voimaa antavana voimavarana.

Yhteistyötahomme voivat hyödyntää opinnäytetyömme tuloksia perheteatteritoimintaa kehitettäessä. Jatko tutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää lasten näkökulma perheteatteritoiminnasta.

Asiasanat: Hyvinvointi, perhe, teatteri, vanhemmuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Hanna Koivisto and Kristiina Tuukkanen

Title of thesis: Family Theatre activities to support parenting -
Parents' Experience of Family Theatre Activities as Parenting Support

Supervisors(): Riikka Huttunen, Harriet Tervonen & Pirjo Ylikauma

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2018

Number of pages:59+3

The purpose of our thesis was to describe the parents' experiences of how family theatre activities can improve family well-being. Furthermore, based on previous research data and the parents' experiences, the aim was to highlight the possibilities as a way of supporting supporting parenting. Our study was commissioned by the association Nuorten Ystävät Ry Vanhempien Akatemia. Family theatre is a group where families practise theatre together. The Vanhempien Akatemia organizes the activity in cooperation with Oulu City Theatre.

For the theoretical framework of our thesis we became familiar with the concept of parenthood and support for parenthood. In addition to this, we discussed the possibilities of art-based methods and theatre activities to strengthen and support family well-being and parenting.

Our thesis was carried out as a qualitative study and the results were collected by using thematic interviews. The themes of the interviews rose from the goals of family theatre activities, which include interaction, emotional expression, involvement and self-esteem. We also raised one theme at the request of our commissioner, which was the development of family theatre activities. The material was analyzed by using the method of thematic analysis.

As can be seen from the results of the study, the parents' experiences of the family theatre were very positive. Family theatre activities seemed to have a favourable effect on parenthood as well as the well-being of their families. The results also showed that interaction within the family had improved and at the family theatre activities had provided the parents with more means to express their emotions. The parents' self-esteem had become better, the effects of which appeared both in parenting and in family relationships. The family theater also worked as a peer support, which was regarded as a useful and powerful resource.

Our commissioner may take advantage of the results of our study when developing their family theater activities. As a follow-up study, it would be interesting to look at the children's perspective on family theatre activities.

Keywords: welfare, family, theatre, parenting

SISÄLLYS

ABSTRACT.....	4
SISÄLLYS.....	5
1 JOHDANTO	6
2 VANHEMMUUS OSANA PERHEEN HYVINVOINTIA.....	8
2.1 Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen	9
3 TAIDELÄHTÖINEN TYÖSKENTELY PERHEIDEN HYVINVOINTIA VAHVISTAMASSA....	15
3.1 Perheteatteritoiminta vanhemmuuden tukena	16
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	23
4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys	23
4.2 Metodologiset lähtökohdat.....	24
4.3 Kohderyhmä ja aineiston keruu	25
4.4 Aineiston analyysi.....	28
4.5 Luotettavuus ja eettisyys	30
5 VANHEMPIEN KOKEMUKSIA PERHETEATTERITOIMINNAN TUESTA VANHEMMUUTEENSA.....	32
5.1 Vuorovaikutus.....	32
5.2 Itsetunto	35
5.3 Osallisuus.....	36
5.4 Tunteiden ilmaisu	37
5.5 Vertaistuki.....	39
5.6 Yhteinen aika.....	40
5.7 Toiminnan kehittäminen	42
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
7 POHDINTA.....	50
LÄHTEET.....	53
LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli kiinnostuksemme perheiden hyvinvointia kohtaan. Näkökulmamme on vanhemmuudessa ja haluamme nostaa esiin varhaisen tuen tärkeyttä koko perheen hyvinvoinnin edistäjänä. Olemme myös kiinnostuneita luovien, taidelähtöisten menetelmien hyödyntämisestä ja käyttömahdollisuuksista hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveysalalla. Yhdistämme omat kiinnostuksen kohteemme samaan opinnäytetyöhön, tarkastelemalla vanhempien kokemuksia teatteri toimintaan osallistumisen vaikutuksista heidän vanhemmuuteensa.

Saimme yhteistyökumppaniksemme Nuorten Ystävät Ry: n Vanhempien Akatemian, jonka ideologia, perheiden hyvinvointi vanhemmuus edellä, herätti kiinnostuksemme (Alatalo, keskustelu 5.10.2017.) Vanhempien Akatemian tavoitteena on olla, lakisääteisten palvelujen rinnalla, tuke-massa Oulun seudun perheitä ja erityisesti vanhempia heidän kasvatustyössään. Vanhempien Akatemiassa on kehitetty vanhemmuuden tukemiseksi 3-portainen toimintamalli, joka pohjautuu tutkittuun tietoon, verkostoyhteistyöhön sekä vanhempien ja perheiden osallisuuteen. Toiminta muodostuu kolmesta tasosta; ensimmäisen tason luennoista ja retkistä, toisen tason erilaisista toiminnallisista ryhmistä ja kolmannen tason yksilöllisestä tuesta, joita kaikki asiakkaat voivat hyödyntää ja rakentaa niistä omaan tilanteeseensa sopivan yhdistelmän. (Nuorten Ystävät 2018, viitattu 1.4.2018.)

Yksi Vanhempien Akatemian toiminnallisista ryhmistä on, perheteatteri-nimellä järjestettävä, perheen yhteinen teatteriharrasteryhmä, jonka olemme valinneet opinnäytetyömme tarkastelun kohteeksi. Toimintaa järjestetään yhteistyössä Oulun kaupunginteatterin kanssa. Perheteatterin tavoitteena on tarjota perheille mahdollisuus päästä kurkistamaan teatterin maailmaan ja antaa kokemus esityksen tekoprosessista ja näyttämölle astumisesta, sekä mahdollisuuden löytää rohkeutta esimerkiksi omien pelkojenkin kohtaamiseen. Tavoitteena on niinikään vanhempien ja lasten, sekä perheen sisäisen vuorovaikutuksen lisääminen, rohkaista ja antaa eväitä tunteiden ilmaisuun, edistää perheiden osallisuutta sekä perheiden välistä vuorovaikutusta. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana on ollut antaa osallistujille mahdollisuus työstää omia kokemuksiaan ja lopputulosta tärkeämpää on itse prosessi. Teatterin keinoin perheen kanssa työstetään arkisia tilanteita, kuten aamutoimet, kohtaamiset ja mm. kännykän käyttö, jotka herättävät monenlaisia tunnetiloja niin lapsissa kuin aikuisissakin. (Alatalo, sähköpostiviesti 8.2.2018; Stea 2018, viitattu 12.1.2018.)

Yhteisöllisillä, osallistavilla ja eläytymistä kehittäville taiteen muodoilla on tilausta nykyajan maailmassa (Häkämies 2013, 11). Taidelähtöiset menetelmät voivat olla rikastuttamassa arkista kansakäymistä ja niiden avulla voi saada mielen liikkeelle ja houkuteltua esiin erilaisia kokemuksia sekä tunteita (THL 2018, viitattu 9.2.2018).

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnan merkityksestä perheiden hyvinvoinnille. Tuomme esiin aiempaan tutkimustietoon ja vanhempien kokemuksiin nojaten perheteatterin mahdollisuuksia olla tukemassa vanhemmuutta. Tietoperustassa olemme perehtyneet alan ammatillisiin lähteisiin, mutta aiempaa tutkittua tietoa perheteatterista vanhemmuuden tukena emme löytäneet. Tutkimuksemme kautta tuleva tieto siirtyy tilaajamme eli Nuorten Ystävät Ry:n Vanhempien Akatemian käyttöön. Tavoitteenamme on, että tilaaja voi hyötyä tutkimuksemme tuloksista muun muassa kehittäessään perheteatteritoimintaa jatkossa.

2 VANHEMMUUS OSANA PERHEEN HYVINVOINTIA

Lähes kaikki vanhemmat miettivät joskus riittävätkö he vanhempina? Vanhemmaksi ei vain tulla, vanhemmuuteen kasvaminen on prosessi. On hyvä muistaa, että kaikki vanhemmat ovat erilaisia, joten vanhemmuuttakin on monenlaista. Se on kuitenkin selvää, että kaikki lapset tarvitsevat hoivaa, huolenpitoa, hellyyttä sekä iänmukaisia rajoja. Pysyvät ja läheiset ihmissuhteet, joissa jokainen voi tuntea itsensä tärkeäksi, sekä kokea luottamusta, ovat jokaisen ihmisen perustarpeita. Omaan vanhemmuuteen liittyy vahvasti kunakin hetkenä oleva elämäntilanne, mutta myös menneisyys ja sukupolvelta toiselle siirtyvät tiedot ja kokemukset. Oma merkityksensä on myös sillä, millaisen kasvatuksen vanhempi on itse saanut ja millaisia ovat kokemukset hänen omien vanhempiensa vanhempana olemisesta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, viitattu 25.1.2018.) Bardy (2002, 40) on kuvannut vanhemmuuden lähtevän pohjimmiltaan lapsuudesta ja siitä millainen suhde vanhemmalla on itseensä sekä muihin ihmisiin. Hänen mukaansa kaikki vanhemmat hyödyntävät lapsuuden kokemuksiaan, toiset sellaisenaan ja toiset muokaten ja luoden vanhemmitaan saadun mallin uudelleenlaisiksi.

Lammi-Taskula & Salmi (2009, 50, 55) nostavat esiin parisuhteen merkityksen lasten ja koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Vanhempien välisellä suhteella on tärkeä merkitys, millaiseksi perheen hyvinvointi muodostuu. Hyvän parisuhteen kautta vanhemmat voivat tukea toinen toistaan vanhemmuudessa ja saada emotionaalistakin tukea toisiltaan. Sanotaan, että hyvässä parisuhteessa lapsi on turvassa. Vanhemmuuden tärkeänä osana nähdään myös avun pyytämisen rohkeus ja mahdollisuus. Toisten vanhempien kanssa jaetut kokemukset tukevat vanhempia heidän tärkeässä tehtävässä, vanhemmuudessa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, viitattu 25.1.2018.)

Perheiden hyvinvointi on yksilöllinen kokemus, joka muovautuu esimerkiksi perheiden tilanteiden muuttuessa. Hyvinvoinnin nähdään mm. koostuvan siitä, että jokaisella perheenjäsenellä on riittävästi aikaa, sekä energiaa, niin itselleen kuin perheen jäsenilleen. (Ihalainen & Kettunen 2016, 91.) Lammi-Taskulan ym. (2009, 38) kuvaavat ihmisen elämässä tärkeimpinä hyvinvoinnin osatekijöinä olevan työn sekä perheen. Ansiotyöstä saadaan toimeentuloa, mutta myös sosiaalisia suhteita, mielekästä tekemistä ja onnistumisen kokemuksia, joilla on hyvinvointia lisäävä vaikutus perheiden elämään. Työn ja perheen yhteensovittamisen, sekä näiden keskinäisen tasapainon nähdään olevan äärimmäisen tärkeässä roolissa perheiden hyvinvoinnin onnistumisen suhteen (Ihalainen & Kettunen 2016,91). Tasapainon tunne on selkeästi yhteydessä hyvinvoinnin kokemukseen, sillä

aikaa ja voimia tulisi riittää kaikille elämän osa-alueille (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 38). Nykypäivän vanhemmat elävät hyvin moninaisissa olosuhteissa, jossa arkea haastavat eritoten perheen, työn sekä vapaa-ajan yhteensovittaminen. Pysyvyys sekä jatkuvuus perhe oloissa sekä ihmissuhteissa edistävät lapsen kokemusta turvallisuuden ja luottamuksen tunteesta. Ihmiset pyrkivät kokoamaan yhteen toimivia kokonaisuuksia perheen, työn sekä vapaa-ajan areenoilta, sillä nämä kaikki ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Perheiden asema resurssien osalta muotoutuu erilaiseksi suhteessa toisiin perheisiin, mikäli työn ja vapaa-ajan kentillä oleva asema on erilainen. Perheiden erilaisia resursseja ovat ulkoiset resurssit mm. taloudellinen tilanne ja vanhempien koulutus sekä perheen sisäiset resurssit mm. sosiaalinen verkosto, vanhempien ja lasten suhteet. (Helminen 2006, 28.)

Perheen hyvinvointia voidaan tarkastella myös osallisuuden näkökulmasta. Osallisuuden nähdään rakentuvan riittävän toimeentulon, hyvinvoinnin sekä yhteisöihin kuulumisen ja toimijuuden ympärille. Tasapaino näiden välillä on edellytyksenä koko perheen niin kuin myös yksittäistenkin perheenjäsenten hyvinvoinnille. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa osallisuus nähdään hyvän lapsuuden edellytyksenä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018, viitattu 11.2.2018.) Raijaksen (2014, 105) mukaan useissa tutkimuksissa, perheiden arjen hyvinvoinnin tekijöinä nähdään läheiset ihmissuhteet, turvallisuuden tunne talousasioissa, tunne työn mielekkyydestä, yhteisöllisyydestä, terveydestä sekä henkilökohtaisista arvoista ja vapaudesta. Hyvinvoinnin voidaan siis nähdä muodostuvan kolmesta eri osa-alueesta; materiasta, terveydestä sekä sosiaalisista suhteista.

2.1 Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuus alkaa lasta odottaessa, tulee todelliseksi lapsen syntyessä ja jatkuu läpi elämän. Kuten edellä jo todettiin, vanhemmuus on eräänlainen prosessi, jossa kasvetaan ja kehitytään läpi elämän. Vanhemmuus on äitiyttä ja isyyttä ja se muuttaa naisen ja miehen joltakin osin pysyvästi. Ennen vanhemmuutta, vanhemmat ovat itsekin olleet lapsia, perheenjäseniä sekä suvun jäseniä, jokaisella juuret ovat omassa historiassaan, lapsuudessaan, kulttuurisessa taustassaan sekä suvun perinteissä. (Schmitt 2003, 307; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 113.) Vanhemmuuden tehtäviin kuuluvat lapsen perushoiva sekä huolenpito. Vanhempien tehtävänä on auttaa lasta tunnistamaan tunteitaan ja toimimaan näiden kanssa. Perusturvan luominen vaatii jakamatonta huomiota, huolenpitoa sekä huolehtimista. Perusluottamus lapsen ja vanhemman välille syntyy niin ikään hyvän

kiintymyssuhteen kautta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, viitattu 7.4.2018.) Tamminen (2004, 74) kuvailee kiintymyssuhteen olevan lapselle elinehto. Näin ollen vastavuoroisen kiintymyssuhteen luominen nähdään vanhemmuuden tärkeimpänä tehtävänä. Vanhemman on kyettävä, niin emotionaalisesti kuin toiminnallisestikin, kiintymään lapseen ja sitoutumaan häneen elinikäisesti.

Kaiken kaikkiaan vanhemmuus voidaan nähdä monenlaisena lapsen puolesta tekemisenä, lapsen kanssa toimimisena, lapseen reagoimisena sekä yhdessä olemisenä. Se mikä tässä vastavuoroisessa suhteessa on merkittävää, määrittyy niin lapsen perustarpeiden kuin vanhemman ja yhteisön kasvatustavoitteiden kautta. Tarpeet sekä tuki kasvuun tulevat tyydytetyksi vain toisen ihmisen kautta, ihmissuhteen välityksellä. Aiemmin kuvattujen vanhemmuuden perustehtävien kautta tulevat kokemukset muodostavat lapsen mielenmaailman, joista dialektinen ihmismieli, psyyke syntyy. (Tamminen 2004,73-74.)

Lapsi tuo syntyessään vanhemmille mahdollisuuden olla vanhempi. Vanhemmuus ei siis sinällään ole mikään ominaisuus tai tehtävien joukko, joka lapsen myötä saadaan vastuullemme. Lapsen syntymä aukaisee uudenlaisen ulottuvuuden, vanhempana olemisen. Vanhemmuus nähdään ainutlaatuisena ihmissuhteena, joka on eritoten vuorovaikutuksessa toimiva prosessi. Siinä ei koskaan voi olla valmis, siitä ei voi sanoutua irti vaan se on elinikäinen suhde. Vanhemmuus nähdään elämänsäkaareen kuuluvana yksilöllisenä kehitystehtävänä, joka on yksi perheen elämänjaksoista. Perhepsykologia määrittelee vanhemmuuden uusiin rooleihin siirtymisenä ja roolien muuttumisena sosiaalisissa verkostoissa, kun taas psykologisessa tarkastelussa painotetaan vanhempien ja lasten välisiä suhteita sekä kokemuksia. (Tamminen 2004, 69; Schmitt 2003, 298,324.)

Vanhemmuus on vuorovaikutustapahtuma lapsen ja aikuisen välillä (Kristeri 2002, 23). Harjoittelemalla ja omia asenteita reflektoiden, jokainen voi kehittää omia vuorovaikutustaitojaan, jonka peruskivet ovat empatia, jämäkkyys, läsnäolon taito, spontaanisuus ja aktiivinen kuuntelu. Aktiivista kuuntelua pidetään konkreettisenä tapana ilmaista empatiaa ja saada vuorovaikutustilanteet rakentavalla tavalla eteenpäin. (Kasslin-Pottier 2012, 67.) Perheen sisäisellä vuorovaikutuksella on merkittävä rooli lapsen psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle kehitykselle sekä koko perheen hyvinvoinnille (Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015, 41).

Kuten Kasslin-Pottier (2012, 67) on todennut, harjoituksen ja omien asenteiden reflektoinnilla jokaisella on mahdollisuus kehittää vuorovaikutustaitojaan. Eräs mahdollisuus reflektointiin on ver-

taistuki. Vertaistuesssa samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Tästä pitäisi olla tukea, apua sekä hyötyä vuorovaikutustapahtumaan osallistuville. Se, että kaikilla osallistujilla on samankaltaisia kokemuksia auttaa unohtamaan mahdolliset häpeän tunteet, vaikka kyseessä voi olla hyvin arkaluonteisiakin asioita. Jo pelkästään sekin, että ihminen voi jakaa kokemuksia samanlaisessa tilanteessa olevan kanssa voi tuoda helpotusta. On toisaalta helpompaa myös ymmärtää samanlaisessa tilanteessa olevaa ihmistä, joka voi auttaa kuvailemaan ja jakamaan omaa asiaansa. Näiden lisäksi vertaistuen äärimmäisen tärkeänä seikkana voidaan pitää selviytymiskeinojen jakamista. Ihminen, joka on kokenut saman ja ollut samanlaisessa tilanteessa voi omata tietoa tai keinoja, joita kenenkään muun, edes ammattilaisen on mahdotonta kyetä jakamaan. (Ihalainen & Kettunen 2016, 59.)

Kinnunen (2006, 35) on kuvannut vertaistuelle olevan ominaista ettei se välttämättä ole tarkoituksen hakuista toimintaa vaan se voidaan nähdä itseään ruokkivana sosiaalisena prosessina. Tutkimus vertaistuesta erityislapsen vanhempien voimavarana käy ilmi, että erityislapsen vanhemmat ovat saaneet vanhemmuuteensa tukea vertaistukitoiminnan kautta. Vertaistukitoiminnan antamat merkitykset vanhemmuudelle ovat myös tarkastelun kohteena tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen vanhemmat kokivat saaneensa kokemuksen siitä, kuinka asioiden ja kokemuksen jakamisen kautta heidän vanhemmuutensa oli vahvistunut. Vertaistuki oli toteutunut täydessä merkityksessään vasta heidän löydettyään itselleen vertaiset toisista vanhemmista joilla oli arjesta riittävän samankaltainen kokemus. Vasta tuolloin vanhemmat kokivat saaneensa aitoa ymmärrystä ihmettelyn ja vähättelyn sijasta. Vanhemmat olivat saaneet vertaistuen kautta hyväksymisen ja selviytymisen kokemuksen ja kaipaamaansa sosiaalista tukea sekä lisäksi he olivat saaneet normaaliuden kokemuksen vanhemmuudestaan ja perheestään, jota he eivät ehkä muualla olleet kokeneet. (Kinnunen 2006, 61-68, 133)

Helmisen (2006, 9-10) mukaan lähiyhteisön avulla, sekä tuella on suuri merkitys lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen kannalta. Pohjoismaita on pidetty jo vuosikymmenien ajan hyvinvointi yhteiskuntina, joissa sosiaali- ja terveyspalvelut ovat useimmiten julkisesti rahoitettuja, korkealaatuisia sekä palvelut kattavia; pohjoismaissa on vahvat oikeudet sosiaaliturvaan. Aiemmin pääpaino on ollut korjaavissa sekä lieventävissä toiminnoissa, mutta nykyisin tärkeämpänä nähdään ongelmien ennaltaehkäisy, varhainen havainnointi sekä asioihin puuttuminen. Lähtökohtana työssä, joka kohdistuu lapsiin, nuoriin ja perheisiin tulisi olla vastuullisen vanhemmuuden tukeminen, kumppanuus yhteisessä työskentelyssä sekä arjen- ja elämänhallinnan tukeminen. Toivoa, uskoa, voimaa sekä

elämässä kannattelevien kokemusten etsiminen perheiden kanssa, ovat siis avainasemassa olevia asioita.

Sipilän hallitusohjelman (2015, 21) mukaan lapsi- ja perhepalveluiden painopistettä pyritään siirtämään ehkäiseviin sekä varhaisen tuen palveluihin, joissa lapsen etu ja vanhemmuuden tuki ovat ensisijaisia. Tavoitteiden saavuttamiseksi on käynnistetty kärkihankkeita, joista yksi on lapsi- ja perhepalvelujen (LAPE 2016-2018) muutosohjelma ja uudistuksessa ensisijaista on lapsen etu ja oikeudet sekä vanhemmuuden tuki. (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen & Pelkonen 2016, 5-6. Viitattu 13.1.2018.) Em. lisäksi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) määrittelee tavoitteiksi lapsiperheiden varhaisen tukemisen, ehkäisevät ja lapsen kehitystä edistävät palvelut, vanhempien tukemisen ja voimaannuttamisen sekä myönteisen vanhemmuuden edistämisen muodoissa.

Mikäli perheillä tai vanhemmilla on haasteita elämäntilanteissaan, vaikuttavat ne vanhemmuudessa toimimiseen, kodissa vallitsevaan ilmapiiriin, sekä voimavaroihin ja toimintaedellytyksiin, joita vanhemmilla on käytettävissä. Vaikka Suomessa onkin moninainen ja laaja palveluverkosto terveys- ja sosiaalialalla, tukemassa perheitä arjesta selviytymisessä, on vastuu kuitenkin kodin ja julkisen sektorin lisäksi myös lukuisilla niin sanotun kolmannen sektorin toimijoilla. Olisikin tärkeää panostaa siihen, että kaikilla näillä tahoilla olisi mahdollisuudet luoda ja tarjota lapsille sekä nuorille kasvuympäristö, joka olisi luottamuksellinen, tasapainoinen ja tarjoaisi avaimet hyvään elämään. (Helminen 2006, 31.)

Lastensuojelun keskusliitossa lasten sekä nuorten hyvinvoinnin eriarvoistuminen nähdään Suomen keskeisimpänä yhteiskunnallisena haasteena. Tämän lisäksi moni tuki sekä ennaltaehkäisevät palvelut toimivat lyhytkestoisina projekteina eikä kaikilla ole mahdollisuutta saada palveluita tasavertaisesti. Monien hyvien toimintatapojen olisi suotavaa juurtua pysyviksi käytännöiksi, mutta projektiluontoisuuden vuoksi näin ei voi tapahtua. Artikkelin mukaan peruspalvelujen osaksi tulisi juurruttaa vanhemmuuden tuen ohjelmia, joiden avulla voitaisiin parantaa perheiden hyvinvointia ja tätä kautta yhä enemmän siirryttäisiin korjaavista ennaltaehkäiseviin palveluihin. Tutkimusten mukaan tehokas ja ennaltaehkäisevä työskentely tulisi kohdentaa enemmän koko perheeseen kuten myös sosiaaliseen ympäristöön. Suomi on ainoa pohjoismainen valtio, jossa ei ole kansallista rakennetta lasten hyvinvointia edistäville palveluille. Esimerkiksi Norjassa on noin kymmenen vuoden ajan ollut juurrutettuna muutama tarkkaan valittu TIBIR- menetelmä. (Lastensuojelun keskusliitto 2016, viitattu 13.1.2018).

Norjan TIBIR-malli tarjoaa hyvin käytännön läheistä tukea vanhemmille, jota toteutetaan kunnallisissa peruspalveluissa varhaisena, räätälöitynä tukena muun muassa sellaisille perheille, jossa lapsella on esiintynyt käytöshäiriöitä. Alun perin mallin kehittäminen aloitettiin, kun huomattiin ettei, haastavasti käyttäytyvien lasten, vanhemmille ollut peruspalveluissa tarjolla apua. Tämän kehittämistyön aikana kuitenkin huomattiin ennaltaehkäisevän tuen tarve, jota voitaisiin tarjota lasten ja nuorten lisäksi koko perheeseen ja lähiympäristöön. Tällaisia valtakunnallisesti arvioitavia, levitettäviä ja seurattuja menetelmiä ei Suomessa ole. Tähän suuntaan on kuitenkin pyrkimys, sillä Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) kanssa yhteistyössä, on Itämeren kasvun tuki- tietolähteen kautta lähdeyhteistyönä rakentamaan pohjaa keskukselle, jotta meillekin juurtuisi valtakunnallinen varhaisen tuen toimintamalli osaksi arjen käytäntöjä. (Ojala 2017, viitattu 13.1.2018.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tärkeimpänä ajatuksena nähdäänkin lapsen etu sekä vanhemmuuden tuki. Näiden lisäksi tärkeitä tavoitteita ovat muun muassa lapsi- ja perhelähtöisyys, voimavarojen vahvistaminen sekä perheiden monimuotoisuus. LAPE-hankkeen pyrkimys on saada muutettua käytännön toimintamalleja niin, että peruspalveluja vahvistamalla voitaisiin korjaavista malleista siirtyä varhaisen tuen eri muotoihin ja ehkäiseviin palveluihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018, viitattu 13.1.2018.)

Useista lähteistä käy ilmi hyvinvoinnin eriarvoistuminen ja tuen sekä ennaltaehkäisevien palveluiden projektimainen lyhytkestoisuus. Kuten Norjassa, on Suomessakin herätty huomaamaan lapsiperheiden ennaltaehkäisevän tuen tärkeys. Peruspalvelujen osaksi tulisi juurruttaa vanhemmuuden tuen ohjelmia, joiden avulla voitaisiin parantaa perheiden hyvinvointia ja tätä kautta yhä enemmän siirtyä korjaavista ennaltaehkäiseviin palveluihin. Tutkimuksemme kohteena on yksi perheille tarjottava ennaltaehkäisevä palvelumuoto, perheteatteri. Nuorten Ystävien, Vanhempien Akatemian kehittämä 3-portainen toimintamalli vanhemmuuden tukemiseksi, vastaa Lapsi- ja peruspalveluiden muutosohjelman (2016-2018) tavoitteisiin lapsen edusta ja vanhemmille annettavasta tuesta, lapsi- ja perhelähtöisyydestä, voimavarojen vahvistamisesta, sekä perheiden monimuotoisuudesta. Tutkimusaiheemme tärkeyttä korostaa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (Aula ym. 2016, viitattu 17.4.2018) pyrkimys käytännön toimintamallien muuttamiseen korjaavista varhaisen tuen eri muotoihin ja ehkäiseviin palveluihin.

Kiinnostus taiteisiin, osana terveyttä ja hyvinvointia vahvistavaa sosiaalista osallistamista, on lisääntynyt työttömyyden, kansainvälisen muuton ja taloushaasteiden kasvaessa. Hyvinvointi ajattelun laajentuessa, taiteet nähdään yhä useammin osana sosiaali- ja terveystalouden palveluja. Taiteen rooli

ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja hyvinvoinnissa on noussut keskeiseen asemaan kansainvälisten järjestöjen, kuten Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustieteiden ja kulttuurijärjestö UNESCO:n raporteissa (Unesco 2010, 2. Viitattu 8.4.2018.) Raportissa korostetaan taidekasvatuksen merkitystä nykypäivän sosiaalisten ja kulttuuristen haasteiden ratkaisussa. Taidekasvatuksen periaatteita sekä käytäntöjä suositellaan kaikenikäisille elinikäisen oppimisen yhtenä muotona. Taide liitetään koulutuksen lisäksi myös terveyteen, hyvinvointiin ja sosiaaliseen vahvistamiseen. (Westerlund, Lehtikainen, Anttila, Houni, Karttunen, Väkevä, Furu, Heimonen, Jansson, Juntunen, Kantonen, Laes, Laitinen, Laukkanen ja Pässilä 2016, 2. Viitattu 9.1.2018.)

Tutkimuksissa korostetaan kulttuuri- ja taidetoiminnan merkitystä sosiaalisen pääoman rakentumisen ja lisääntymisen kannalta. Esimerkiksi osallistava taidetoiminta voi lisätä luottamusta muihin ihmisiin. Taidetoiminta mahdollistaa arvokkaan kokemuksen vastavuoroisesta tuesta sekä kannustuksesta. (Laitinen 2017, viitattu 24.1.2018.) Taiteen avulla voidaan avata pinttyneitä käsityksiä ja se saattaa muuttaa, jopa instituution tapoja toimia (Känkänen 2013, 113).

3 TAIDELÄHTÖINEN TYÖSKENTELY PERHEIDEN HYVINVOINTIA VAHVISTAMASSA

Taidelähtöisillä menetelmillä tarkoitetaan taiteellisen toiminnan, kuten teatterin, tanssin, musiikin ja kuvataiteen soveltamista eri aloille (THL 2018, viitattu 9.2.2018.) Känkänen on tutkinut taidelähtöisten menetelmien merkitystä hoito- ja kasvatusalalla, erityisesti lastensuojelun piirissä. Hän erottaa taideterapian taidelähtöisen työmenetelmän käsitteestä, mutta taidelähtöinen toiminta voi kuitenkin tuottaa välillisiä terapeuttisia vaikutuksia, sillä taiteen kokemisen ja tekemisen kautta voi kokea hoitavia, lohduttavia, parantavia tai virkistäviä vaikutuksia. Taidelähtöisten menetelmien avulla on mahdollista harjaannuttaa ilmaisutaidollisia kykyjä ja sitä kautta parantaa kommunikatiivisuutta itsen ja toisten kanssa ja lisätä hyvinvoinnin kokemuksia. Taidelähtöinen työskentely on toiminnallista sosiaalityötä ja lähellä sosiokulttuurisen innostamisen periaatteita, jossa painottuvat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusten vahvistaminen, sekä kokemuksellisuuteen ja elämyksiin innostaminen. (Känkänen 2013, viitattu 12.2.2018.)

Kiilakoski ja Tervahartiala (2015, 62-63) toteavat artikkelissaan, että taiteeseen osallistujien luonnollisten reagoititapojen muuttaminen ja toisin toimiminen luo parhaimmillaan pohjaa osallisuudelle. Tutkimuksissaan, nuorten taideprojekteihin osallistumisesta, tutkijat pystyivät, järjestyttävien muutosvaikutusten sijaan, dokumentoimaan pieniä ja arkipäiväisiä muutoksia nuorten toimintaympäristöissä ja kuinka he näkyvät muille. Taiteeseen osallistuminen ei siis välttämättä ilmene ulospäin suurina murroksina, vaan pikemmin sisäisenä matkana, joka voi näkyä isona muutoksena tavassa, miten esimerkiksi nuori on ryhmässä ja kuinka uskaltaa tuoda itseään esille.

Hanifi (2015, viitattu 20.2.2018) määrittelee tilastokeskuksen ajankäyttötutkimukseen perustuvassa artikkelissaan yhdessä olemisen sosiaalisiksi pääomaksi. Suomalaiset miehet ja naiset, lähes kaikissa ikäryhmissä, ovat vähentäneet perheen kanssa vietettyä yhdessäolo aikaa viimeisen 10 vuoden aikana. Vanhempien lasten kanssa viettämisen ajan väheneminen ja yksinolon lisääntyminen ei automaattisesti merkitse sosiaalisen tuen vähenemistä, mutta riski siihen varmasti kasvaa. Heikkisen (2005, 38) mukaan sosiaalisilla suhteilla on tärkeä rooli jäsenyyden, hyväksynnän ja arvostuksen antajina ja draamakasvatuksella voidaan lisätä ja tukea sosiaalista pääomaa. Draamakasvatuksessa yksilökeskeisyyden sijaan korostuu yhteisöllisyys. Roolien kautta voi kokea tunteita ja ymmärtää roolihahmon asenteita, asemaa, tunteita, motiiveja ja draaman estetiikkaa. Draamakasvatuksessa tutkitaan myös muita kuin totuttuja arkielämän rooleja.

Perheissä, joissa on riittävästi läsnäolevaa vanhemmuutta, on tilaa tunteille ja ne uskalletaan purkaa ja näyttää. Sitä kautta lapsi oppii luottamaan, ettei tule hylätyksi, vaikka kertoisi mitä tuntee, kokee ja sanoo. Kun tunteet ja tarpeet saavat näkyä ja olla läsnä, tuottaa se myös läheisyyden kokemuksia. Läsnäolevien vanhempien perheissä huomataan asioita ja uskalletaan puhua tapahtumista ja jaetaan tapahtumia, pettymyksiä ja toiveita (Kristeri 2002, 24.) Teatterissa läsnäolo tarkoittaa kykyä samaistua esitettävään rooliin, tunteiden ja ajatusten ilmaisua. Improvisoinnissa läsnäololla tarkoitetaan asettumista alttiiksi muiden tekemille tarjouksille ja hetkelle, jossa kulloinkin ollaan. Läsnäolo liittyy keskeisenä osana rakentamaan vuorovaikutukseen ja on osa aktiivista empatiaa ja kuuntelua. Se tarkoittaa vastaanottavaisuutta ja itsensä alttiiksi laittamista, sekä rentoa, että valppaana olemista. Läsnäololla tarkoitetaan myös ymmärtävää suhtautumista ja toisen ihmisen hyväksymistä. Tietoisessa, tarkkaavaisessa ja hyväksyvässä läsnäolossa tapahtuu toisen ihmisen aito kohtaaminen. (Kasslin-Pottier 2012, 71-72.)

3.1 Perheteatteritoiminta vanhemmuuden tukena

Käytämme opinnäytetyössämme tietoisesti termiä ”teatterilähtöiset menetelmät” joka Karkkulaista (2011,10) mukailleen on sanana kauempana teatterista ja esittävästä taiteesta, jota yleensä mennään katsomaan. Termi vastaa kansainvälisemmin käytössä olevaa termiä draama tai soveltava teatteri. Termin valinta liittyy opinnäytetyömme tutkimuksen kohteena olevan perheteatteri-toiminnan tavoitteisiin, sillä vaikka perheteatteri-ryhmät tuottivatkin toimintansa lopuksi esitykset, se ei kuulu toiminnan päätavoitteisiin. Tavoitteena on, teatterin ammattilaisten johdolla, tutustuttaa perheet teatterin maailmaan ja antaa mahdollisuus tasa-arvoiseen kokemukseen, jossa sekä aikuisten, että lasten panos on saman arvoinen ja he saavat toimia yhteisessä projektissa. Teatterin ammattilaiset, ohjaaja ja dramaturgi, suunnittelivat ryhmän toiminnan Vanhempien Akatemian ideologiaa myötäillen. Ideologiana on edistää perheiden hyvinvointia, vanhemmuutta tukemalla. (Nuorten Ystävät, viitattu 1.4.2018; Haanperä, keskustelu 22.3.2018.)

Teatterilähtöisillä menetelmillä tarkoitetaan sellaisia metodeja, jotka perustuvat teatteritaiteeseen ja ovat toiminnallisia, kuten osallistavat teatterin eri lajit, esimerkiksi improvisaatio ja prosessidraama (Kasslin-Pottier 2012, 15). Teatterilähtöisten menetelmien kirjo on hyvin rikas ja nykyajan teatterin kiinteät rajat, suhteessa muihin elämänaloihin, ovat hälventyneet. Teatterin keinoja käyte-

tään mm. koulujen draamakasvatuksessa tai eri elämäntilanteiden opiskelussa, esimerkiksi harjoittelemalla näyttelijän opastuksella asiakkaan kohtaamisia eri ammattialoilla. Draaman käyttö on erityyppäin ajankohtaista sosiaalialan hyvinvointi työssä, jolloin osallistujien on mahdollista pohtia omaa elämäntilannettaan fiktiivisissä draamallisissa tilanteissa (Koskeniemi 2007, 10; Kasslin-Pottier 2012, 15). Teatteri mahdollistaa vaikuttamisen kuvitteellisessa maailmassa, siellä voi kokeilla erilaisia elämäntilanteita ja harjoitella elämää. Lasten mahdollisuudet tehdä ratkaisuja, joilla olisi merkittäviä seurauksia, ovat rajalliset ja teatteri tarjoaa siihen mahdollisuuden. Tärkeää on myös päästä turvallisesti kokemaan väärin ratkaisujen tekemistä. (Vehkalahti 2006, 21.)

Teatteri-ilmaisussa on kysymys monipuolisen kokemisen, tekemisen ja ilmaisun yhdistymisestä, joka tarjoaa mahdollisuuden tutkia ja rakentaa itseään. Teatteri-ilmaisun harrastaja voi kokea voimakkaita onnistumisen elämyksiä, löytää itsestään uusia puolia ja oppia ymmärtämään myös ympäröivää maailmaa ja itseään. Teatteri-ilmaisu voi tarjota välittömiä, moniaistisia ja kokonaisvaltaisia kokemuksia ja aistimuksia. Tavallisten asioiden tunnistelu voi vaikuttaa kokijaansa voimakkaasti, aina ei tarvita extreme-elämyksiä. Elämykseksi voi riittää omaan kehoon tutustuminen, omien aistien havainnointi tai ympäristön äänien kuuntelu, kun vain keskittyy kiinnittämään niihin huomiota. (Vehkalahti 2006, 31-33.)

Draamatyöskentelyn keskiössä on toiminta, jonka kautta opitaan itsestä ja suhteista muihin ihmisiin. Minäkuvaan positiivisesti vaikuttava tekijä voi yksinkertaisimmillaan olla kokemus ryhmään kuulumisesta. Vertaistukiryhmien etu on se, että niissä huomaa muillakin olevan samankaltaisia kokemuksia, eikä asioidensa kanssa ole yksin. Draamatyöskentelyn avulla voidaan vahvistaa psyykkistä, fyysistä tai sosiaalista osaamista erilaisten ilmaisun osa-alueiden lisäksi. Esimerkiksi erilaisten liikeilmaisun harjoitusten tai rentoutuksen avulla, jotka voivat myös vapauttaa fyysistä olemista ja vahvistaa kokemusta erilaisiin asioihin pystyvänä yksilönä. (Saha 2016, 15-16.) Kun puhutaan toiminnallisuudesta, draamasta tai esimerkiksi osallistavasta tai yhteisöteatterista, menevät termit usein sekaisin, sillä liikutaan toisiaan lähellä olevilla alueilla. Draaman keinoin pyritään jäljittelemään elämää tai tiettyjä ilmiöitä ja tapahtumia laajemmin. Draaman tavoite voi olla teatteriesityksen valmistamisen lisäksi kasvatuksellinen, opetuksellinen, yhteisöllinen tai terapeutin tai jokin yhdistelmä näistä. (Kasslin-Pottier 2012, 13.)

Perheteatteri-ryhmässä, teatterin ammattilaisten johdolla toteutetut harjoitukset ja käytetyt menetelmät sijoitamme lähimmäksi osallistavan teatterin genreä, yhteisödraama- ja teatteri käsitteen

alle, josta usein myös puhutaan soveltavana teatterina. Korostamme sitä, että käyttämämme teatterin käsitteet esiintyvät kirjallisuudessa rinnakkain, limittäin ja niitä kutsutaan useilla nimillä maan ja maanosan mukaan. Osallistava teatteri pyrkii kiinnittämään käsiteltävän aiheen paikallisesti ja tekemään siitä osallistujilleen merkityksellisen. Yhteisödraaman ja -teatterin luonne on myös paikallista, yhteisön ja -ryhmien ja niiden arkeen liittyvää draamallista toimintaa, joka tukee mahdollista muutosta yhteisön sisällä. Yhteisöteatteriin liitetyt devising- ja tarinateatterin työmuodot ovat mielestämme lähimpänä perheteatteri-ryhmässä käytettyjä menetelmiä. Perheteatteri-toiminnan ohjaajat eivät mielellään nimeä käyttämiään menetelmiä tiettyyn kategoriaan kuuluviksi, vaan teatterin ammattilaisina ohjaavat toimintaa ryhmän ehdoilla, eri menetelmiä soveltaen ja kunkin ryhmän dynamiikkaa kuunnellen. Käytämme tässä opinnäytetyössä käsitettä draama, sillä mielestämme draaman menetelmiä ja elementtejäkin perheteatterissa sivutaan. (Ventola & Renlund 2005, 12; Haanperä, keskustelu 22.3.2018.)

Sanaa draama käytetään yleiskäsitteenä draama- ja teatteriopetuksesta, jonka alle sijoitetaan teatterin ja draaman eri opetusmuotoja ja niiden osa-alueita. Teatteri ja sen opetus keskittyy taiteelliseen ja esteettiseen kokemiseen, jossa painopisteenä on itse produktio, roolityö ja esityksen valmistaminen. Draama taas keskittyy itse prosessiin, jonka tavoitteena on eläytyä erilaisiin tilanteisiin, niiden herättämiin tunteisiin ja kokea ne jonkin roolin ja siihen samaistumisen kautta. Draaman päätavoitteena ei niinkään ole kouluttaa teatterin tekijöitä ja alan ammattilaisia, vaan yhdessä ryhmän ja ohjaajan kanssa tutkia eri ilmiöitä ja tuottaa fiktiivistä toimintaa eri roolien ja tapahtumien avulla. (Kekkonen 2004, 68; Heikkinen 2005, 11-13.) Perheteatteri-toiminnan yhtenä tavoitteena onkin mahdollistaa perheille kokemus teatterin tekemisestä. Perheteatterissa perheet saavat harjoitella erilaisia arkisia kohtauksia ja omista kokemuksista nousseista havainnosta tuleekin esityksessä speaktaakeli. (Haanperä, keskustelu 22.3.2018.)

Korhonen (2007, 112-113) esittelee osallistavan teatterin tarjoavan tilan, jossa merkityksellisiä asioita voidaan käsitellä vakavasti ja samalla leikinomaisesti. Osallistuja ikään kuin vakoilee huomauttaen omia ajatuksiaan ja käsityksiään, kun hän samanaikaisesti elää omaa ja fiktion todellisuutta, saaden nähdä seuraukset ”turvallisesti” fiktiivisessä maailmassa. Tällainen ajatusten kyseenalaistaminen mahdollistaa muutoksen, kun ne saa jakaa toisten kanssa arkisten roolien ulkopuolella. Perheteatterissa harjoitusten aiheita ohjaa kevyesti Vanhempien Akatemian tarjoamat yleisöluentojen teemat ja teatterin ammattilaiset pitävät fokuksen annettujen teemojen mukaisina (Haanperä, keskustelu 22.3.2018). Owens & Barber (1998, 10) jakavat käsityksen leikin merkityksellisyydestä ja korostavat, että tätä leikkimisen tarvetta tulisi hyödyntää merkitysten kuvaajana

symbolisen toiminnan kautta. Heidän näkemyksensä on, että draamatyöskentely toimii myös sellaisissa ryhmissä, joiden ikä tai valmiudet toimia ryhmässä vaikuttavat oletetusti draamatyöskentelymahdollisuuksiin. Draamakasvatus mahdollistaa asioiden käsittelyn, jotka tuntuvat keskustelemalla vaikeilta. Draaman roolisuojaus auttaa tutkimaan ja keskustelemaan asioista (Heikkinen 2005, 35). Teatteri- ja draamakasvatuksen tutkimusten mukaan, teatteri voi vähentää ennakkoluuloja, negatiivisia asenteita, stereotyyppioita ja sosiaalisia stigmoja. Vaikutukset liittyvät siihen, että teatteri toimii tunteiden kautta ja mahdollistaa tarkastelulle useita näkökulmia ja toimii myös katalysaattorina keskustelulle. (Westerlund ym. 2016, viitattu 9.1.2018.)

Draamaopetuksessa keskeistä on dialogisuus, joka rakentuu ryhmän jäsenten ideoista, pohdinnoista, ajatuksista, ongelmista ja toiminnoista. Dialogi tapahtuu vain silloin kun on paikalla ihmisiä, joilla on erityinen syy ja valmius jakaa koettuja asioita ja tilanteeseen vaaditaan luottamusta, antautumista ja yhteistä päämäärää. Luottamuksen lisäksi dialogiin kuuluu kokemus ja sen jakava ihminen uskoo, että juuri yhteisestä maailmasta löytyy ne merkitykset, jotka ovat tärkeitä. (Varto 2007, 62-64.)

Mitä paremmin vanhempi tiedostaa omat tunteensa ja tarpeensa ja mitä paremman itsetunnon omaa, sitä helpompi on tulla toimeen perheenjäsentensä kanssa. Vanhemmat, jotka tietävät mitä tahtovat, toimivat sen mukaan ja kantavat seuraukset, siirtävät lapsilleenkin luvan ohjautua itseään kuunnellen, joka luo lapsen hyvälle itsetunnolle perustaa. (Kristeri 2002, 25.) Taidelähtöisen työskentelyn avulla on mahdollista saattaa henkilö kosketukseen omien tunteidensa ja muistojensa kanssa ja sillä tavoin auttaa häntä lisäämään itsetuntemustaan (Känkänen 2013, 68 - 70). Draaman menetelmin voidaan oppia omasta itsestä ja sosiaalisista taidoista, käsitellä henkilökohtaiseen kehittymiseen liittyviä asioita ja kuinka toimia yhdessä ja yhteisen päämäärän eteen. Itsestä oppimisen keinoja on monia: riskinoton ja kokeilun seurauksena itseä koskevien uusien näkemysten havaitseminen, suunnittelemalla ja ideoita esittämällä, kehittymällä ongelmanratkaisutaidoissa sekä toimimalla erilaisissa rooleissa luoduissa maailmoissa. (Heikkinen 2005, 39.)

Vehkalahti (2006, 35-36) kirjoittaa samasta aiheesta, kuinka teatteri-ilmaisun avulla voi tutustua maailmaan ja itseensä. Ymmärtäessään itseään, ihminen oppii ymmärtämään myös toisia. Teatterin ilmaisun avulla voi tutustua itseensä turvallisesti. Erilaisten tunteiden, kuten rakkauden, myötätunnon, riemun, pelon, vihan, surun ja raivon tunnistaminen ja niiden hyväksyminen ovat tarpeen

ennen kuin voidaan emotionaalisesti hyvin. Teatteri-ilmaisussa tunteita, myös negatiivisia ja vahingollisia ominaisuuksiaan voi purkaa ja tunnustella turvallisesti ja ymmärrys muita kohtaan kasvaa: miten itse tuntisin tässä tilanteessa?

Teatteriharrastus voi olla yksi mahdollisuus oppia nimeämään ja ilmentämään tunteita, myös vaikeita. Negatiivisten tunteiden ilmentäminen hyväksytyllä tavalla on usein haastavinta ja niiden kielttäminen voi olla keino suojata itseään, jolloin mitään surullista tai ikävää ei haluta ajatella. Olisi tärkeää, että ihminen voisi harjoitella niitä tunnetaitoja, joissa hänellä on haastetta. (Saha 2016, 16.) Ihminen oppii ja tutustuu itseensä myös esittäessään yleisölle. Onnistuessaan prosessin päätteenä tuleva esitys on todella omiaan kohottamaan esiintyjän oman arvon tuntoa ja iloa itsestään. (Känkänen 2013, viitattu 12.2.2018.)

Kaikkia ihmisiä yhdistää halu tulla hyväksytyksi ja kuulua joukkoon ja onnistuneet vuorovaikutustilanteet lisäävät voimaantumista. Draama tarjoaa hyvän pohjan vuorovaikutustilanteiden harjoittelulle. Draaman avulla voidaan opetella käyttämään erilaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa niin sanollisen kommunikaation kuin myös kehoa, ääntä ja eri aisteja käyttäen. (Saha 2016, 15.)

Draaman avulla voi tutkia itselle vieraita maailmoja, kokea ja kokeilla erilaisia ratkaisumalleja, esimerkiksi harjoitus, jossa tilannetta tarkastellaan sisäpuolelta, jostakin roolista käsin ja roolin ulkopuolelta omana itsenä. Draaman vahvuutena on, että sen avulla voi tehdä asioita toisin kuin muutoin tekisi. Tämän kautta on mahdollista oppia vaihtoehtoisia ratkaisumalleja. (Heikkinen 2005, 39.) Draaman avulla on mahdollista kokeilla ja kokea kiellettyjäkin tunteita tietyssä rajatussa kontekstissa. Kokemuksista keskustellen ja tutkien on mahdollisuus oppia kulttuurista, yhteiskunnasta ja omasta itsestä. Haanperä sanoo (keskustelu, 22.3.2018) teatterin olevan hyvä peili, esim. perheelle ja sen jokaiselle yksilölle, jonka kautta on mahdollista katsoa rooleja eri näkökulmista. Teatterilähtöisillä harjoituksilla voi harjoitella ääripään tunteita ja tiloja ja oppia, että sieltä pääsee pois tai voi oppia välttämään niitä.

Löysimme perheteatteri-ryhmän harjoitteista devising- ja tarinateatteriin liitettyjä työ- ja esitysmuotoja, joille yhteistä ovat ei-tekstilähtöisyys ja ryhmäprosessoiva työtapo, jossa esityksen käsikirjoitus muotoutuu prosessissa (Koskeniemi 2007, 23). Tällaisessa osallistavassa teatterityöskentelyssä osallistujat toimivat samanaikaisesti sekä näyttelijöinä, että dramaturgeina, jotka kirjoittavat tarinaa omalla toiminnallaan (Korhonen 2007, 112; Koskeniemi 2007, 17; Haanperä, keskustelu 22.3.2018).

Esitys voi saada alkunsa eri tavoin, kuten esimerkiksi devising-teatterissa eri taiteen impulsseista tai lehtiartikkeleista tai jostakin tietystä aiheesta (Koskenniemi 2007, 17.) Vanhempien Akatemia tarjoaa kaikille avoimia yleisöluentoja ja osa luennoista toteutetaan perheteatteriryhmän loppuesityksen yhteydessä ja luentojen teemat ohjaavat esitysten aiheiden valintaa. Esimerkkinä viimeisimmän helmikuussa 2018 päättyneen ryhmän teemana oli teknologian kehityksen vaikutus aivoihin, joten perheteatterissa esitykseen valmistelevia harjoituksia tehtiin tähän teemaan liittyen.

Devising-työskentelyssä käsikirjoitus muotoutuu esitykseksi harjoitusten kautta, joissa ryhmän osallistujat tuottavat ja muokkaavat materiaalia aktiivisesti (Koskenniemi 2007, 17.) Ryhmä saadaan sitoutumaan prosessiin ja mahdollistetaan hedelmällinen yhteistyö sekä jokaisen omien taitojen kehittyminen, kun esityksen lähtökohdat etsitään ryhmäläisistä itsestään. Joko niin, että ryhmä itse valitsee esitettävän tarinan kiinnostuksensa mukaisesti yhdessä muokattavaksi tai esitys valmistetaan yhdessä muuten kuin tekstilähtöisesti tai ryhmä tuottaa tekstin kokonaan itse. Ryhmähenki tiivistyy ja sosiaaliset taidot pääsevät kehittymään, kun jokainen saa antaa oman panoksensa yhteisen tavoitteen eteen. (Vehkalahti 2006, 39.)

Perheteatteri-ryhmässä materiaalia tuotettiin teeman mukaisesti perheiden omien kokemusten pohjalta. Devising-menetelmää mukaillen perheteatteriryhmissäkin on antauduttu epävarmuuteen, jota valmiin tekstin ja suunnitelman puuttuminen merkitsee. Ryhmän ohjaajat ovat harjoitustilanteissa tietoisesti antaneet hallitsemattomuuden näkyä ja tarvittaessa muuttaneet suunnitelmia ryhmän energisyyden mukaan. (Ventola & Renlund 2005, 81-82; Koskenniemi 2007, 17; Haanperä, keskustelu 22.3.2018.) Työskentelyllä on kuitenkin hyvä olla jokin yhteinen, konkreettinen päämäärä kuten esitys, vaikka se ei perheteatterissa varsinainen tavoite olekaan. Vehkalahti sanoo esityksen olevan yleensä ryhmän toive ja halu. Esityksellä saadaan yhdessä tehty työ näkyväksi. Esitys tarvitsee kohtaamisen katsojan kanssa, jolloin esiintyjät saavat välitöntä palautetta ja onnistumisen elämyksen. Onnistunutta esitystä on edeltänyt onnistunut prosessi, vaikka se ei näykään ulospäin. Ja lopputulos on tärkeä osa prosessia. Jokaisen panosta tarvitaan, joka on omiaan tiivistämään ryhmähenkeä ja kehittämään sosiaalisia taitoja. Jokaiselle esiintyjälle ja hänen itsetuntonleen, esityksen onnistuminen on tärkeää. (Vehkalahti 2006, 38-39.)

Perheteatterissa on hyödynnetty soveltaen myös tarinateatterin työskentelytapoja. Se on vuorovai-
kutteinen ryhmissä ja yhteisöissä sovellettava teatterin muoto, jossa on enemmän yksilöterapeut-

tisia aineksia kuin muissa osallistava teatterin muodoissa. Tämän teatterimuodon ytimessä on ihmisten todellisuus, jota jäsenetään kertojalle ja yhteisölle tärkeinä tarinoina. (Ventola & Renlund 2005, 84; Kasslin-Pottier 2012, 27.) Tarinateatterissa pyritään tuomaan olennainen esiin, mahdollisimman pienimuotoisesti ja pelkistetyksi ilmaisten ja vähällä rekvisiitalla. Perheteatterissa on käytetty tarinateatterin elementtejä harjoituksissa, joissa ei ole käsikirjoitusta ja osallistajat toimivat improvisoiden. Harjoitukset ovat olleet esimerkiksi tunnetilojen kuvaamista omalla keholla ja eläytymällä siihen millaiselta tunne voisi näyttää. Harjoituksissa on näyttelemällä kuviteltu, jokin ihanteellinen, idyllinen tapahtuma tai esim. juhlapyhä kuten ihanteellinen joulukuukausi. Tämän jälkeen tarinasta onkin tehty päinvastainen, muunneltu tarina, kuten kauhujen joulukuukausi. Tällaisen tekniikan avulla ohjaaja voi tarjota osallistujille korjaavan kokemuksen tai vaihtoehtoisen tavan kohdata asioita. (Kasslin-Pottier 2012, 28-30; Haanperä, keskustelu 22.3.2018.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua, jonka kohteena olivat perheteatteriin osallistuneet vanhemmat. Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyömme tarkoitusta, tutkimuskysymystä sekä tavoitteita, metodologisia lähtökohtia, kohderyhmää, aineistonkeruuta ja aineistonanalyysiä sekä opinnäytetyömme luotettavuutta ja eettisyyttä.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnan merkityksestä perheiden hyvinvoinnille. Tavoitteenamme on tuoda esiin aiempaan tutkimustietoon ja vanhempien kokemuksiin nojaten perheteatterin mahdollisuuksia olla tukemassa vanhemmuutta. Opinnäytetyön tilaaja hyödyntää työmme tuloksia kehittäessään perheteatteritoimintaa.

Tutkimuskysymyksemme on: Millaisia kokemuksia vanhemmilla on perheteatteritoiminnasta vanhemmuuden tukijana?

Omat opinnäytetyömme tavoitteet perustuvat sosiaalialan kompetensseihin. Opinnäytetyömme tietoperustassa oli tärkeää syventyä vanhemmuuden sekä perheen hyvinvoinnin käsitteisiin, jotta pystyimme vertaamaan mahdollisimman hyvin ja kattavasti tutkimuksestamme saatuja tuloksia jo olemassa olevaan tietoon. Perehdyimme myös teatterilähtöisten menetelmien hyödyntämiseen vanhemmuuden tuen ja perheen hyvinvoinnin edistämiseksi. Tavoitteenamme oli tämän opinnäytetyön avulla kehittää omia ammatillisia valmiuksia sosiaalialan työssä. Sosiaalialan asiakastyössä kohtaamme eri elämän tilanteissa olevia perheitä. Tarvitsemme valmiuksia kasvun ja kehityksen tukemiseen, joita pystyimme tämän tutkimuksen avulla kehittämään esimerkiksi kohdatessamme erilaisia perheitä ja heidän elämäntilanteitaan haastatteluissa. Tutkimuksemme avulla laajensimme tietämystämme vanhemmuuden tuen tarpeista. Tavoitteenamme oli oppia tunnistamaan perheiden palveluntarpeita ja kehittää kykyämme ohjata perheitä tarvitsemiensa palveluiden piiriin. Tämä on tärkeä osaamisen alue sosionomin työssä ja koemme, että haastatteluiden sekä analyysin aikana olemme voineet harjoitella taitoa tunnistaa erilaisia haasteita vanhemmuudessa sekä perhei-

den hyvinvoinnissa. Näitä asioita tunnistettaessa voi kehittää itseään palvelutarpeiden arvioimisessa. Olemme saaneet tutkimuksemme kautta arvokasta tietoa teatterin keinoista olla tukemassa perheitä, jota voimme hyödyntää tulevana sosionomeina asiakastyön kehittämisessä. Opinnäytetyöprosessimme kautta olemme saaneet kokemusta sosiaalialan moniammatillisesta yhteistyöstä muun muassa olemalla yhteistyössä perheiden, työme tilaajan, teatteriohjaajan sekä työtämme ohjaavien opettajien kanssa. Haastatteluiden sekä ollessamme yhteistyössä eri yhteistyö tahojen kanssa olemme saaneet lisää valmiuksia toimia erilaisissa ammatillisissa vuorovaikutus tilanteissa. Sosiaalialan eettisen osaamisen kehittäminen on ollut myös yksi oppimistavoitteistamme, johon olemme saaneet valmiuksia ottamalla huomioon perheiden yksityisyyttä, olemalla hienotunteisia kohdatessamme ja kuullessamme perheiden kokemuksia hyvin henkilökohtaisista sekä aroistakin asioista. Olemme huomioineet opinnäytetyön prosessin aikana tutkimuksen eettisyyteen liittyviä ratkaisuja, jonka kautta eettinen osaamisemme on myös kehittynyt. Tutkimuksellinen osaaminen on yksi sosionomin tärkeä osaamisalue ja koska olemme tutkijoina ensikertalaisia, on se ollut myös keskeinen oppimistavoitteemme. Olemme kehittyneet tutkijoina ja saaneet tietoa sekä taitoa toteuttaa kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen.

4.2 Metodologiset lähtökohdat

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrkimys tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan on otettava huomioon, ettei todellisuutta voi pirstoa osiin, sillä tapahtumat muokkaavat toisiaan tuottaen tietoa, jonka avulla voidaan edistää jonkin ilmiön tai asian ymmärtämistä. (Vilka 2015, 49; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157.) Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa kuvaamme vanhempien omakohtaisia, elettyjä kokemuksia perheteatteritoiminnan vaikutuksista heidän vanhemmuuteensa.

Tutkijan omat arvo lähtökohdat muovaavat sitä, miten hän ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Tutkijan tieto ja olemassa oleva tieto kietoutuvat saumattomasti toisiinsa, joten laadullisen tutkimuksen tavoitteena on löytää uusia tosiasioita ja ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, sen sijaan että todenneetaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2008, 157.) Tässä laadullisessa tutkimuksessa olemme pyrkineet ymmärtämään tutkimuskohdetta perehtymällä aiempaan tutkittuun tietoon vanhemmuudesta ja teatterilähtöisistä menetelmistä.

Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa, joiden kohteena on ihminen (Hirsjärvi ym. 2008, 176). Laadullisen aineiston hankinnassa suositaan metodina mm. teemahaastattelua, koska siinä tutkittavan oma ääni ja näkökulma pääsevät esiin (Hirsjärvi 2008, 160). Opinnäytetyömme aineisto on hankittu teemahaastattelun avulla, jossa haastateltavina olivat perheteatteriin osallistuneet vanhemmat. Lisäksi olemme tuottaneet tietoa, tilaajan toiveiden mukaisesti, vanhempien kuvaamista kokemuksista perheteatteri-toimintaan osallistumisesta. Kvalitatiivisen tutkimustavan joustavuus oli yksi tutkimustapamme valintaan vaikuttavista tekijöistä. Tällä laadullisella tutkimuksella tuomme esiin vanhempien yksilöllisiä, aitoja kokemuksia perheteatterista vanhemmuuden tukijana.

4.3 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme tutkimuksen kohdejoukko koostuu perheteatteriin osallistuneista vanhemmista, jotka ovat osallistuneet eri kokoonpanoilla perheistään kerran viikossa kokoontuneeseen teatterin harrasteryhmään, joka on nimetty perheteatteriksi. Vanhempien Akatemia on järjestänyt, kaikille avointa, perheteatteri toimintaa kolmena vuonna. Teatteriryhmän vetäjinä toimivat teatterin ammattilaiset, teatteriohjaaja työparinaan dramaturgi. Ryhmissä on ollut keskimäärin 7 perhettä, jotka on valittu ilmoittautumisjärjestyksessä.

Hirsjärvi (2004, 47-49) kertoo teemahaastattelun olevan aineistonkeruumuoto, jossa haastateltava voi kertoa käsityksistään tutkittavasta ilmiöstä, siten kuin hän sen käsittää. Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi, jossa haastateltavat vastaavat omin samoin tutkijan asettamiin teema-alueiden mukaisiin kysymyksiin. Menetelmän avulla voidaan saada haastateltavilta omakohtaista, hiljaista tietoa tutkittavasta asiasta, joka on ainutlaatuisia ja arvokasta. Haastattelijan tavoitteena on selvittää miten ja millaisia merkityksiä haastateltavasta asiasta rakentuu sen lisäksi, että haastattelussa luodaan uusia ja yhteisiä merkityksiä asialle. (Hirsjärvi ym. 2004,47-49.) Tähän tutkimukseen valitsimme tiedonhankintamenetelmäksi teemahaastattelun, tarkoituksenamme saada vanhempien kokemusten kautta tullutta tietoa mahdollisimman monipuolisesti. Haastattelun avulla saimme mahdollisuuden selvittää ja syventää vastauksia, myös lisä- / tarkentavien kysymysten esittäminen oli mahdollista. Haastattelun etuna oli myös suora vuorovaikutus haastateltavan kanssa, jossa haastateltavat saivat mahdollisuuden tuoda esiin omakohtaisia merkityksiä ja ainutlaatuisia kokemuksia tutkittavasta asiasta.

Vilkan (2005, 101-102.) mukaan on tärkeää, että kaikista teema-alueista saadaan vastaajan oma kuvaus, eikä teemojen käsittelyjärjestyksellä ole merkitystä. Haastatteluissa käytimme apuna teemarunkoa joka, oli kaikille haastateltaville sama, mutta järjestys ja tukikysymykset vaihtelivat. Haastattelujen jouhevan sujumisen vuoksi emme juurikaan tarvinneet runkoa muutoin kuin hetkitäin aiheen rajaamisessa vanhemmuuden näkökulmaan. Teemarungon (liite 2) teemat nousivat Vanhempien Akatemian perheteatteritoiminnan tavoitteista. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että teema-alueet ovat tiedossa, mutta tarkkaa muotoa eikä järjestystä tarvitse olla. (Hirsjärvi 2008, 203.) Haastattelurungon (liite 2) tavoitteena oli auttaa haastatteliijoita pitämään keskustelu vanhemmuuden näkökulmassa ja saamaan mahdollisimman kattava ja tarkka tieto vanhempien kokemuksesta perheteatterista. Tietoperustassa olemme käsitelleet vanhemmuuden käsitettä sekä taidelähtöisten menetelmien mahdollisuutta olla tukemassa perheiden hyvinvointia. Haastattelun teemat olemme valinneet sekä tietoperustan, että Vanhempien Akatemian tavoitteiden mukaan. Toiminnan kehittämisen näkökulma on otettu mukaan tilaajan tätä toivoessa.

Tutkimuksemme laajuuden rajaamisen vuoksi emme pystyneet haastattelemaan kaikkia perheitä ja päädyimme haastattelemaan jokaisesta kolmesta ryhmästä yhden perheen vanhemmat/vanhemman, kaiken kaikkiaan neljä henkilöä. Osa vanhemmista oli osallistunut useampana vuonna perheteatteriin erilaisilla kokoonpanoilla perheistään. Haastattelemalla perheen vanhemmat rajasimme tutkimuksen aiheemme mukaisesti vanhemmuuden näkökulmaan. Valitsimme siis perusjoukkoa edustavan "harkinnanvaraisen näytteen", johon kuuluvilta vanhemmilta tiedot kerättiin. Haimme vastausta tutkimuskysymykseemme ja pyrkimyksenämme oli ymmärtää asiaa syvällisemmin ja näin ollen muutamaa henkilöä haastattelemalla pystyimme saamaan tarvitsemamme merkityksellisen tiedon. Hirsjärven (2004, 58-59) mukaan yleensä otoksen sijaan laadullisessa tutkimuksessa puhutaan harkinnanvaraisesta näytteestä. Tutkittavaa asiaa pyritään ymmärtämään syvällisesti ja laaja-alaisesti tilastollisen yleistyksen sijasta. Tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan suhteessa jo olemassa olevaan tutkittuun tietoon ja yritetään näin löytää uusia näkökulmia asiaan sekä saamaan uutta tietoa asiasta.

Hirsjärvi (2004, 84) kertoo haastattelupyynnöllä ja sillä, miten se esitetään voi olla suuri merkitys sille suostuvatko ihmiset haastateltaviksi. Eräs tapa on lähettää kirje, josta käy ilmi, että henkilöä tullaan piakkoin pyytämään haastateltavaksi. Etuna tälle tavalle nähdään, että se voi lisätä tutkimuksen arvostusta, mikäli kirjeen allekirjoittaa esimerkiksi jokin tutkimuslaitoksen edustaja. Hait-

tana voidaan nähdä se, että henkilölle jää aikaa miettiä syitä kieltäytyä haastatteluun. Tutkimusluvut saatuamme, pyysimme Vanhempien Akatemiaa tiedottamaan perheitä tutkimuksestamme ja lähettämään kaikille perheteatteriin osallistuneille perheille info kirjeemme (Liite 1). Työmme tilaaja oli yhteydessä perheisiin sähköpostin ja/tai puhelimen välityksellä ja kertoi vanhemmille info kirjeessämme ilmoittamamme tiedot tutkimuksen tekijöistä, tutkimuksen aiheesta sekä mihin aineistoa on tarkoitus käyttää. Vanhemmille informoitiin haastattelujen tallentamisesta nauhurille.

Vanhempien saatua yhteystietomme, tutkimukseen halukkaat perheet ilmoittautuivat tutkijoille ja sovimme haastattelun ajankohdasta ja paikasta. Hirsjärvi (2004, 73) kertoo haastattelun aikaa sovittaessa olevan tärkeää ottaa huomioon, että aika olisi paras mahdollinen haastateltavien kannalta. Monilla seikoilla nähdään olevan vaikutusta haastattelupaikan valintaan, mutta yleisimmin paikkana toimii haastateltavan koti tai jokin julkinen tila. On tärkeää, että haastateltava saa itse ehdottaa paikkaa missä haastattelu toteutetaan. Osa haastatteluista toteutettiin Nuorten Ystävien tiloissa ja osa perheiden valitsemissa tiloissa. Tilat olivat haastateltaville tutut ja kotoiset sekä haastattelun kannalta rauhalliset. Haastattelut toteutuivat päiväsaikaan, jolloin kenelläkään haastateltavista ei tullut ongelmia mm. lastenhoidon suhteen. Haastateltavien kanssa oli etukäteen sovittu reilusti aikaa, jolloin sekä alku-, että loppupäähän jäi sopivasti aikaa vapaamuotoisellekin keskustelulle. Kommunikoinnin tulisi olla häiriötöntä, lämpötilan tulisi olla sopiva kuten myös valaistuksen. Vanhempia on hyvä muistuttaa myös lastenhoidon järjestelyistä. (Hirsjärvi 2004, 73.)

Haastattelun alussa kerroimme vielä tutkimuksemme tarkoituksen sekä raportoinnin toteutuksesta niin, että haastateltavia eikä heidän tietojiaan voida tunnistaa missään vaiheessa ja nauhoitteet sekä litteroitu materiaali tuhotaan huolellisesti. Pienen keskusteluhetken avulla, haastattelun alussa, varmistimme, että haastateltavien ja haastattelijoiden välille syntyisi rento ja luottamuksellinen ilmapiiri mahdollisimman hyvän materiaalin saamiseksi. Haastattelut sujuivat kaiken kaikkiaan jouhevasti. Haastattelijoina tarkkailimme, että teemarungon mukaiset asiat tulivat puheeksi ja vanhempien kertomisen lomassa esitimme tarkentavia kysymyksiä. Vanhemmat kertoivat luontevasti omista kokemuksistaan ja toivat esille hyvin henkilökohtaisiakin asioita ja kokemuksia, joita perheteatterista tai perheteatterin aikana oli heille syntynyt. Haastattelun jälkeen haastatteluissa varattiin aikaa vapaamuotoiselle keskustelulle. Esitimme vanhemmille myös pyynnön saada heidän yhteystietonsa, jotta tarvittaessa voisimme olla yhteydessä myöhemminkin saadaksemme lisämateriaalia tai tarvitessamme lisäselvityksiä haastatteluista tulleeseen materiaaliin. Teemahaastattelut ovat luonteeltaan niin henkilökohtaisia, että niitä ei voi lopettaa äkkinäisesti sen jälkeen, kun haastatte-

lijat ovat saaneet omat tavoitteensa täytettyä. On siis hyvä varata aikaa vapaamuotoisellekin keskustelulle. (Hirsjärvi 2004, 73.) Kerroimme myös vanhemmille anonyymiteetin säilyvän läpi prosessin ja haastatteluista tulevien nauhoitteiden sekä kirjoitettujen materiaalien hävittämisestä heti kirjoitusprosessin jälkeen.

4.4 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysitavaksi valitaan sellainen, joka parhaiten antaa vastauksen tutkimustehtävään. Alustavia valintoja tehdään jo aineistoon tutustuttaessa ja sen teemoittelun yhteydessä. Tavallisimmin laadullista aineistoa analysoidaan teemoittelemalla, tyypittelemällä, sisällönerittelyllä, diskurssianalyysillä tai keskusteluanalyysillä. Aineiston runsaus ja elämäläheisyys tekevät laadullisen tutkimuksen analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi, mutta toisaalta myös ongelmalliseksi ja työlääksi. Haastateltavien vähäisyys ei tarkoita sitä, että aineistoa olisi käytettävänä vähän. Materiaalin rikkaus ja runsaus ovat riippuvaisia siitä kuinka syvä dialogi haastattelijan ja haastateltavan välille on syntynyt haastattelutilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2008, 218-220, Hirsjärvi ym. 2004,135.) Eskolan & Suorannan (1996, 123) mukaan kvalitatiivisen aineiston analyysitapoja on olemassa paljon ja niitä kehitetään jatkuvasti. Yksi laadullisen aineiston rikkaus onkin juuri siinä, että analyysitapoja on runsaasti. Mikäli yksi tapa ei tunnu johtavan mihinkään on mahdollista soveltaa toista tapaa.

Hirsjärvi ym. (2004, 173) kuvaavat teemoittelun tarkoittavan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta nousevia piirteitä, jotka nousevat esiin useasta haastattelusta. Tässä opinnäytetyössä käytimme teemoittelua, jonka avulla olemme voineet nostaa aineistosta esille tutkimuskysymystä valaisevia teemoja ja valinta tuntui muutoinkin sopivimmalta valittuamme haastattelutavaksi teemahaastattelun. Vaikka haastateltavia on tässä tutkimuksessa ainoastaan neljä, ei se tarkoita, etteikö aineisto olisi riittävä tutkimuskysymyksemme kannalta. Tältä joukolta olemme saaneet kattavan aineiston paneutumalla haastatteluihin, esivalmisteluihin ja siihen, että saimme vuorovaikutuksen toimimaan haastattelutilanteissa erittäin hyvin. Haastatteluissa meillä oli mahdollisuus tarkentaa saatua tietoa sekä palata uudelleen teemoihin, jotka kaipasivat tarkennusta.

Analyysivaiheessa selvitetään, millaisia vastauksia tutkimusongelmaan saadaan, vaikkakin on mahdollista, että selviääkin miten ongelmat olisi pitänyt asettaa. Aineiston analyysi ja käsittely on

aloitettava mahdollisimman pian aineistonkeruun jälkeen, mikäli sitä ei ole aloitettu jo keruuvaiheessa (Hirsjärvi ym. 2004, 135). Olemme tutustuneet tutkittavaan asiaan suunnittelu vaiheesta alkaen. On tärkeää ymmärtää tutkimuksen analysointia ajatellen, mitä vanhemmuus itsessään tarkoittaa ja millaisia keinoja teatteritoiminnalla on käytettävänä sovellettaessa sitä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Näiden tietojen avulla olemme kytkeneet analyysin laajempiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin yhteyksiin. Olemme käyttäneet lähteinä taidelähtöisiin menetelmiin liittyviä aiempia tutkimuksia ja hankeraportteja. Aineiston heikkoutena on se, että niistä puuttuu (lähes täysin) valitsemamme vanhemmuuden tuen ja perheen hyvinvoinnin näkökulma. Olemme kuitenkin olettaneet, että teatteriympäristössä ja lähtökohdiltaan samanlaisista hankkeista kerätty tieto, sekä teatterilähtöisiä menetelmiä käsittelevä kirjallisuus auttavat luomaan käsityksen teatteritoiminnan ja taidelähtöisten menetelmien vaikutuksista vanhemmuuteen. Olemme pyrkineet löytämään teatterilähtöisen toiminnan vaikutuksista yhteyden perheen hyvinvointiin vanhemmuuden näkökulmasta.

Haastattelutilanteissa nauhoitetut materiaalit kirjoitimme pian haastattelujen jälkeen puhtaaksi sanasta sanaan eli litteroimme aineiston. Haastatteluiden yhteis-kesto oli 2 tuntia 16 minuuttia. Litteroitua tekstiä tuli 15 sivua. Haastatteluista litteroimme tekstiksi vain haastateltavien puheen jättäen pois täytesanat, naurut ja huokaukset. Teimme litteroinnin yhdessä, jotta aineisto tuli mahdollisimman tutuksi molemmille tutkijoille. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston puhtaaksi kirjoittamista sanasanaisesti, joka voidaan tehdä koko aineistosta tai valikoidusti esimerkiksi teemoittain. Se aiotanko käyttää jotakin analyysiohjelmaa tai millaista analyysi aineistosta aiotaan tehdä, tulisi olla tiedossa ennen litteroinnin aloittamista, tarkkoja ohjeita ei aineiston litteroinnista kuitenkaan ole. (Hirsjärvi ym. 2008, 217.)

Litteroinnin jälkeen aineisto tulee lukea, ennen kuin se voidaan analysoida. Aineisto on saatava tutuksi ja mitä tutumpaa, sen paremmin analyysi voidaan toteuttaa. Vaikka aineisto voikin tuntua tutulta haastattelujen ja litterointien jälkeen, on siihen syytä kuitenkin tutustua hyvin ja lukea se kokonaisuudessaan useaan kertaan. Analyysissä tutkittavan ilmiön aineistoa luokitellaan ja synteesissä luodaan kokonaiskuvaa sekä tuodaan ilmiötä esiin uudesta näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2004, 143-145.) Litteroidun materiaalin luimme useampaan kertaan, niin yhdessä kuin erikseenkin. Litteroidusta aineistosta poimimme tema-alueiden mukaiset aiheet käyttäen apuna Excel-taulukkoa. Otimme analyysiin mukaan haastatteluissa esiin nousevan vertaistuen, jonka osalta laajensimme myös tietoperustaa.

4.5 Luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuustarkastelussa nähdään kaiken edellytyksenä riittävä dokumentaatio, mutta on myös tärkeää muistaa perustella valinnat ja ratkaisut. On siis pystyttävä perustelemaan, miksi näin on tehty. Tutkijan tarkka selostus siitä miten missäkin vaiheessa tutkimus on toteutettu lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen 2014, 150-151, Hirsjärvi ym. 2008, 227.)

Tässä opinnäytetyössä olemme kiinnittäneet huomiota siihen, että tutkimuskysymyksemme ohjaa tutkimustamme alusta loppuun saakka. Alusta alkaen olemme varmistaneet tutkimuksemme johdonmukaisuuden varmistamalla, että tutkimuskysymyksemme on määritellyt tietoperustaan nostamamme asiat. Riittävästä dokumentaatiosta olemme huolehtineet tutkimuksen alusta saakka pitämällä päiväkirjaa puheluista, käydyistä keskusteluista sekä tapaamisista niin yhteistyökumppanin kuin ohjaajienkin kanssa. Olemme huolehtineet, että kaikki kirjoitettu ja tutkittu aineisto on säilytetty erilliselle muistiolle päivämäärineen. Näin olemme varmistaneet, että pystymme perustelemaan tutkimuksemme kaikki tekemämme ratkaisut koko tutkimusprosessin ajalta, joka luo uskottavuutta työllemme. Olemme huomioineet tutkimuksemme luotettavuutta käyttämällä useita eri lähteitä sekä suunnitelma, että raportointi vaiheessa. Valitsemamme materiaali on ollut luotettavaa sekä ajankohtaista.

Hirsjärven ym. (2004, 185) mukaan haastatteluaineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. Laadukkuudesta olemme huolehtineet tässä tutkimuksessamme suunnittelemalla teemahaastattelurungon etukäteen. Olemme huomioineet sen, että molemmat tutkijat ymmärsivät vanhemmuuden käsitteen samalla tavalla, jotta varmistuimme siitä, että haastattelut sujuivat teemojen mukaisesti. Tarkastimme etukäteen, että nauhoituslaitteet toimisivat, huolehdimme oikeasta litterointi tavasta ja aineiston luotettavuudesta niin, että valitsimme haastateltavat satunnaisotoksella perheteatteriin osallistuneista vanhemmista. Toisaalta myös varmistimme, että tutkijoina ymmärsimme haastateltavat oikein. Haastattelun avulla annoimme haastateltaville mahdollisuuden kertoa omin sanoin kokemuksistaan, emmekä johdatelleet henkilöitä tiukkojen kysymysten avulla. Teemarungon suunnittelussa otimme huomioon sen millä tavalla saisimme mahdollisimman laadukasta ja olennaista tietoa tutkimuskysymyksemme kannalta.

Tutkimustieteellisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan tutkimus tulee suorittaa hyvän tieteellisen käytännön mukaan, jotta se voi olla eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja, että tulokset ovat uskottavia. Näitä tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja

tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä, kuten myös tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ovat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä. Tutkimuksessa tulee ottaa muiden tutkijoiden työt ja saavutukset huomioon asianmukaisesti, kunnioittaen heidän tekemäänsä työtä. Tutkimuksen suunnittelu suoritetaan asianmukaisella tavalla ja aineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. Tutkimusta varten hankitaan tutkimusluvut sekä kaikki tietosuojaa koskevat kysymykset huomioidaan. (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012, viitattu 4.4.2018.)

Noudatamme tässä opinnäytetyössämme hyvän tieteellisen käytännön periaatteita olemalla rehellisiä ja huolellisia sekä käyttämällä eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Kunnioitamme muiden tutkijoiden työtä ja saavutuksia käyttämällä lähteitä sekä merkitsemällä lähdeviittaukset asianmukaisesti. Kunnioitimme tutkimuskohteena olevien vanhempien itsemääräämisoikeutta sekä vapaaehtoisuutta antamalla heille mahdollisuuden kieltäytyä haastattelusta missä vaiheessa tahansa sekä kertoa kokemuksistaan juuri siten kuin he itse haluavat. Noudatimme tietosuojan periaatteita miettimällä tarkoin haastatteluille sopivan rauhallisen ja suojaosan paikan. Säilytimme haastatteluihin ja tutkimukseen liittyvän aineiston asianmukaisesti, sekä hävitimme aineiston asianmukaisella tavalla tutkimuksen valmistuttua. Tutkimusraportissa emme julkaise tai käytä tietoja, joista haastateltavat olisi mahdollista tunnistaa.

5 VANHEMPIEN KOKEMUKSIA PERHETEATTERITOIMINNAN TUESTA VANHEMMUUTEENSA

Tässä opinnäytetyössä kuvailemme vanhempien kokemuksia perheteatteritoimintaan osallistumisesta sekä tuomme esiin heidän kokemuksensa perheteatteritoiminnan vaikutuksista omaan vanhemmuuteensa ja perheidensä hyvinvointiin. Tutkimuksen tuloksiin on päästy analysoimalla aineisto teemoitellen. Aineiston teemoittelu on tehty tietoperustan ja perheteatteri toiminnan tavoitteiden mukaan. Aineistomme teemoja ovat: vuorovaikutus, itsetunto, osallisuus ja tunteiden ilmaisu sekä toiminnan kehittäminen. Uusina teemoina aineistosta nousivat esille vertaistuki ja perheen yhteinen aika. Haastattelun aineistosta olemme poimineet suoria lainauksia, joilla nostamme esiin vanhempien subjektiivisia kokemuksia perheteatteritoimintaan osallistumisen vaikutuksista vanhemmuuden tukijana.

5.1 Vuorovaikutus

Tutkimustuloksista käy ilmi, että vanhemmat kokivat perheen yhteisellä teatteriharrastuksella oleen positiivisia vaikutuksia perheen jäsenten väliseen vuorovaikutukseen, joka oli muuttunut avoimempaan ja selkeämpään suuntaan. Jokaisessa haastattelussa oli aistittavissa vanhempien havainto läsnäolon, kuuntelemisen ja perheen yhteisen ajan tärkeydestä. Kaikki vanhemmat kuvailivat heidän ja lastensa välisessä suhteessa tapahtuneen positiivisia muutoksia. Vanhempien mukaan perheteatterissa tehtyjen harjoitteiden avulla löytyi parempi kommunikaatioyhteys perheen jäsenten välille ja koettiin kommunikaation avautuneen. Vanhemmat kuvasivat parantuneen kommunikaation näkyvän, keskustelun ja asioiden puheeksi ottamisen lisääntymisenä, he ilmaisivat myös rohkaistuneensa puhumaan vaikeistakin asioista. Yksi vanhemmista kertoi uskaltautuneensa konfliktitilanteisiin lapsensa kanssa ja pystyvänsä reflektoimaan tilannetta jälkikäteen, aiemman konfliktien välttelyn sijaan.

”Selkeästi on pystynyt ottamaan tyttären kanssa yhteen ja se on vienyt sitä asiaa jotenki ja tyttären kanssa pystynyt puhumaan jälkikäteen, että tilanne oli tämä ja mitä mieltä itse olet siitä asiasta.”

”Enempi ja enempi päästä siihen semmoseen kommunikaatioon perheen sisällä, että kaikesta voi puhua ja kaiken voi sanoa ääneen.”

Teatteri-harjoitteiden avulla löydettiin keinoja tuoda esiin vaikeaksi koettuja puheen aiheita. Yhdessä vietetyn ajan ja mielekkään, yhteisen tekemisen kautta vanhemmat saivat paremman kontaktin lapsiinsa ja huomasivat löytäneensä aikaa ja uusia tilaisuuksia kommunikaatiolle. Vanhemmat kertoivat oppineensa arvostamaan keskustelun ja aktiivisen kuuntelun tärkeyttä. Arkisista asioista jutteleminen koettiin vaikuttaneen vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin positiivisesti.

“...on vaikea ottaa esille ja puhua, mutta siinä oli sellainen luonteva hetki puhua niistä asioista.”

“Ja kun siellä harjoituksissa haastettiin...siellähän tehtiin harjoitteita ihan elävästä elämästä, esimerkiksi vaikka mitä tänään oli tapahtunut töissä tai koulussa ja siitä piti kertoa ja sitä lähetettiin muokkaamaan... ne niinku helpotti tai ainakin uskon niin että ne auttoi siihen, että tytär pystyi sanomaan, että hänelläkin on ollut sellaisia haasteita.”

“Sekin kun tytär on sellanen, kun kahdestaan ollaan liikenteessä se puhuu hirveesti mutta sitten muuten ei kovin paljon. Se kans kyllä selitti ummet ja lammet asian tiimoilta, että kyllä sitä paljon tuli.”

Teatteri koettiin myös hyvänä itseilmaisun muotona esim. teini-ikäisille, mahdollisuutena kertoa tunteistaan jostakin roolista käsin.

“Oon kyllä kokenu tosi hyvänä tuon perheteatterin, lapsillekin, semmosena itseilmaisun muotona.”

“Vieläki näyttäytyy meidän arjessa edelleen, että mitä se silloin poiki, kun tytär pystyi avautumaan enemmän asioistaan.”

Vanhemmat kuvasivat perheteatterikokemuksen myötä ymmärryksensä lapsen käyttäytymistä kohtaan lisääntyneen ja sen vaikuttavan vuorovaikutuksen laatuun myönteisesti. Vanhemmat olivat tehneet havaintoja lasten erilaisuudesta ja oppineensa hyväksymään erilaisia toimintamalleja. Vanhemmat olivat huomioineet tarkemmin lastensa tapoja toimia esim. ryhmässä ja kertoivat havaintojen olleen uusia ja jopa yllättäviä.

“Sit se, että ehkä kuitenkin oppi niinku toinen toisestaan jotakin, ku se oli kummallekkin ihan uusi alue ja, et hän hoksasi tommosta ja hänellä onkin hyvä mielikuvitus tai tämmöstä.”

“...ehkä sillä tavalla, että niinku huomasi että lapsi voi ajatella ihan eri tavalla siitä kuin minä tai minun lapseni. Tavallaan ulkopuolinen näkemys asioista. Varmaan niitä aikuisellikkin tuli sit semmosia et asian voi tehdä noinkin.”

Heittäytymisen ja itsensä likoon laittamisen nähtiin positiivisena vaikuttajana perheiden vuorovaikutukseen. Vanhemmat kokivat oman mukavuusalueensa ulkopuolelle astumisen edistäneen lasten, mutta myös lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Vanhempien omat vuorovaikutustaidot kehittyivät erilaisten rooliharjoitusten kautta, kun he saivat tilaisuuksia reflektoida omaa taapaansa toimia ja he kertoivat muuttaneensa sitä positiivisempaan suuntaan. Huumorilla nähtiin olevan merkitystä vuorovaikutuksen paranemiselle ja rennommalle kanssakäymiselle perheessä.

“Just se itsensä likoon laittaminen helpotti. Jollain tavalla se, että oli jonkinlainen parempi kommunikaatioyhteys lapsiin...Olihan siinä semmosta ittänsä voittamistakin, että piti tosiaan vähän ravistella omia roolejaki. Semmosta heittäytymistä, jota minä en hirveästi harasta.”

“Joo, aikuiset oli välillä lapsia ja se oli hauskaa bongata vaikka lapsen suusta ihan omia juttuja, että noinko mä aina sanon ja tuli kehitettävää omaanki käyttöön.”

“...ehkä sillai kun joutuu itekki vähän niinku itseään tutkiskelemaan uudelta kantilta, niin kyllä se varmaan on siihenki, parisuhteeseen, vaikuttaa omalla kantilla.”

“Kommunikaation aukeneminen ja ehkä itellä alkoi semmonen ettei asioita tarvi ottaa niin vakavasti.”

“Voi olla, että se on tuonut mulle vähän sellaista rentoutta...ja ehkä semmosta huumoria lastenkin välille, että lähentäny meitä sillä tavalla.”

Perheissä, joissa toinen vanhemmista koki olleensa etäisempi ja osallistui ryhmään lapsen kanssa, koki vuorovaikutuksen parantuneen suhteessa lapseen, sekä tullessa tasavertaisemmaksi suhteessa toiseen vanhempaan, jonka koki aiemmin olleen läheisemmässä vuorovaikutussuhteessa lapseen. Vuorovaikutuksen paranemisen myötä luottamus lisääntyi lasten ja vanhempien välillä, minkä vanhemmat kokivat näkyvän eritoten lapsilla vanhempiensa kunnioituksena ja vanhemmillä jäämäkkyuden lisääntymisenä kasvatuksessa.

“...se vuorovaikutuksen avaaja, kun tytöt herkästi kertoo kaikki vaikeat asiat äidille, mutta kyllä se tosi positiivisesti on vaikuttanut kommunikaation määrään tyttöjen ja minun välillä.”

“Oli hyvä saada jonkinlainen kontakti siihen teini-ikäiseen.”

“Ehkä se oli sitä, että ajatteli, että pitää olla vanhempi, joku tietty tapa ja oikea tapa olla vanhempi ja pitää jonkinlainen kulissi yllä, että nyt mä olen sun vanhempi ja sinun pitää totella minua, että pitää olla jonkinlainen auktoriteetti. Mutta sitten kun siitä auktoriteetista päästi irti ja pystyi heittäytymään ja olemaan ihan yhtä pelle kuin omat lapsetkin, niin tietyllä tavalla pystyi laskeutumaan samalle tasolle ja se avasi semmoista luottamusta lasten suuntaan. Niinkuin enempi vahvisti sitä kunnioitusta lasten suunnalta.”

“Huomas, että ei tarvi niin hellällä kädellä kohdella lasta. Voi niinku olla vähän jämpimpi tai semmonen niinku sanoo ne asiat vähän rohkeemmin.”

5.2 Itsetunto

Haastatteluissa vanhemmat kertoivat perheteatteri kokemuksen vaikuttaneen itsetuntoonsa niin vanhempana kuin puolisonakin. Vanhemmat kuvasivat kokemuksen rohkaisseen heitä myös perheenä elämään omalla tavallaan. Perheteatterin harjoituksissa koettujen positiivisten häpeän tunteiden kautta vanhemmat kokivat itsetuntonsa kohonneen, hyväksymällä ja luottamalla itseensä, sekä oppineensa arvostamaan itseään heikkouksistaan huolimatta. Vanhemmat olivat oppineet näkemään oman elämänsä arvokkaana ja ainutkertaisena.

“Se on vahvistanu minussa sitä, että oonpa mä minkälainen tahansa niin ei se musta välttämättä tee huonoa äitiä se mun toimintatapa mikä mulla on.”

“Meidän perhe ei ole yhtään sen huonompi.”

“Sillä on yllättävän suuri vaikutus, että oikeassa elämässä sä uskallat tehdä asioita välittämättä mitä muut ajattelee.”

Itsetunnon paranemisen myötä vanhemmat kokivat pystyvänsä arvostamaan myös muita. Vanhemmat kuvasivat saaneensa uskallusta seisoa sanojensa takana sekä luottamusta kykyynsä toimia vanhempana. Vanhemmat kertoivat perheteatterikokemuksen lisänneen rohkeutta heittäytyä erilaisiin tilanteisiin ja uskallusta astua oman mukavuusalueensa ulkopuolelle.

“...kursseilla oli ihmisiä jotka, ärsytti suunnattomasti, mutta opetti itselle todella paljon, että niistä kaikista tuli koneiston osia jotka lopullisessa esityksessä haki oman paikkansa ja oli osa sitä.”

“Ollut itselle iso herätys, että mun ei tarvi elää vain lasten kautta, vaan voin olla myös nainen ja ystävä ja lisäksi äiti ja oon ehkä parempi äiti, toivon ainakin niin.”

“Kyl mä nään, että semmonen kipinä siihen tietynlaiseen anarkiaan ja keskisormen näyttämiseen sellaisille ihmisille, joita tuntuu häiritsevän se, että minun elämäni ei ole juuri sellaista kuin he olettavat sen olevan, on lähtenyt sieltä positiivisen häpeän tunteen ruokkimana.”

“Sellainen turvallinen häpeän tunto on aikuisena hirveän tervettä. Saa jossakin turvallisesti olla ihan idiootti ja siitä ei tapahdu mitään pahaa. Se on tosi rentouttava ja virkistävä kokemus.”

Positiivisia vaikutuksia nähtiin myös lasten itsetunnon kehityksessä. Vanhemmat kertoivat lastensa saaneen rohkeutta ryhmässä toimimiseen ja uskallusta itsensä ilmaisuun. Vaikutukset näkyivät mm. lasten koulunkäynnissä ja sosiaalisessa toiminnassa. Perheteatterissa sai haastaa itseään turvallisessa ympäristössä. Vanhempien kertoman mukaan osallistumisen vapaaehtoisuus koettiin hyvänä ja ryhmässä oli turvallista "positiivisen pakon" kautta valita itselleen mieluisampi rooli ryhmässä. Ujojen ja herkkien lasten itsetunnon koettiin kohonneen heidän saatua tilaisuuksia ja rohkeutta itseilmaisuun.

"Mutta ehkä sillai reippaampi ja siellä kerhossaki niin, että kerta kerralta niin itekki välillä yllätyin ja itellekki sanoin, että miten rohkeesti uskalsi ehottaa, kun kysyttiin. Minä ihan ihmeissään, kun se meidän poika nostaa kättä, että miten se uskaltaa niinku puhua täällä kaikkien näitten kuullen. Pikkuhiljaa se tuli sieltä kuorestaan ja se oli kyllä mahtavaa."

"...luokanvalvojaki sano, että on tullut semmosta huomattavaa muutosta olemisessa ja sosiaalisessa toiminnassa, että paljon helpommin ottaa kontaktia. Kaikki varmaan johtuu siitä, että hän sai siellä tietynlaista itsevarmuutta..."

"Vieläki näyttäytyy meidän arjessa edelleen, että mitä se silloin poiki, kun tytär pystyi avautumaan enemmän asioistaan."

"Siellä on tavannu muita aikuisia, että poika oppi luottamaan muihinki aikuisiin, että mä en oo ainut aikuinen, johon voi luottaa..."

5.3 Osallisuus

Vanhemmat kokivat positiivisena sen, että perheteatteri toimintaan voi hakeutua kaikenlaiset perheet, ei ainoastaan ydinperheet. Osallistumiselle ei ole laadittu erityisiä kriteerejä millainen perheen tulee olla, jotta voi osallistua. Vanhemmat pitivät hyvänä, että ohjaajat huolehtivat, että osallistujat saavat tasavertaisuuden kokemuksia, sillä rooleja jaettiin välittämättä iästä tai sukupuolirooleista. Ryhmissä pystyttiin luomaan luottamukselliset suhteet ryhmän muihin jäseniin. Harjoituskertojen sisältöön vaikuttaminen koettiin hyväksi ja ryhmän ohjaajat antoivatkin perheille vapauden tuottaa harjoitusten sisältöä omasta arjestaan, joka koettiin voimauttavana. Vanhemmat kertoivat perheidensä tunteneen kuuluvansa kulloiseenkin ryhmään sen tasavertaisina jäseninä. Vertaistuki koettiin arvokkaaksi ja merkiksi ryhmän jäsenten välisestä arvostuksesta ja luottamuksesta.

“Seki oli mukava huomata, että ei ollu pelkästään äitejä...että ei ollu vain ydinperheitä vaan oli uusperheitä ja kaikenlaisia. Silläki tavalla kokkiin saavani vanhempana sieltä voimavaroja ja neuvoja ja tuommosia tänne ihan perus arkeen.”

“...Tää konsepti nimenomaan siihen, että miten nerokasta on, kun otetaan arjesta eikä aleta tekemään mitään ufo-juttuja niin sehän se loi pohjan sille ja tutustui sellaisiin ihmisiin joihin ei muuten olisi tutustunut.”

Vanhemmat kertoivat yllättyneensä lastensa rohkeudesta toimia ryhmässä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Teatteritoiminta auttoi heitä itseään ja lapsiaan luottamaan omiin vahvuuksiinsa ja löytämään uusia tapoja toimia. Kaikkien, niin lasten kuin aikuisten, tasavertainen kohtelu ryhmässä ja tehtävien jaossa koettiin positiivisena. Vanhemmat kertoivat sitoutuneensa toimintaan lastensa vuoksi ja lasten kohdalla vapaaehtoisuus lisäsi sitoutuneisuutta itse valitsemaansa rooliin.

“Mutta varmaan just nuo itseilmaisut ja kaikki tämmöset sai lapset uusia välineitä ja sitten tosiaan se itsetunnon kohoaminen, että erityisesti pojalla, kun hän oli ihan niinkö kärsiny vähän semmosesta kun ei oikein uskalla ja se on vähän herkkä.”

“Se, että tytär turvallisessa ympäristössä pystyi haastamaan itseään. Se oli iso yllätys itelle, että se oli alusta lähtien kuitenkin mukana. Ohjaajat tekivät selväksi, että kenenkään ei ole pakko tehdä mitään, mutta senkin tiedän, että tytär on aina ollut sellainen, että ei se pysty jäämään istumaan sinne, koska sitten olisi keskipisteenä silleen siellä reunalla. Siinä oli pieni semmoinen positiivinen pakko.”

5.4 Tunteiden ilmaisu

Haastatteluissa vanhemmat kertoivat tunteiden tunnistamisen ja käsittelytaitojen kehittyneen perheteatterissa tehtyjen harjoitteiden avulla. Erilaisten harjoitteiden kautta koettujen tunteiden sietäminen ja niistä yli pääseminen tulivat ryhmässä helpommaksi, joka näkyi myös arjessa. Vanhempien kertoman mukaan he oppivat tunnistamaan omia tunteitaan ja hyväksymään toisten ihmisten erilaista tapaa toimia, jonka he kertoivat myös siirtyneen heidän perheidensä arkeen. Vanhemmat olivat kohdanneet tilanteita, joissa omat tunteet esimerkiksi toisia ryhmäläisiä kohtaan olivat alussa olleet negatiivisia. Toiminnan aikana oli kuitenkin huomattu tunteiden muuttuneen ja arvostus muiden panostusta kohtaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi muuttui positiiviseksi.

“...jos jokin toisessa ärsyttää niin oppi miettimään miksi hän toimii niin.”

“Siellä kyllä joutu semmosiin tilanteisiin, että olis mieluummin haihtunut ilmaan...tosi semmosia kiusallisia harjoituksia ja mä vaan sitten aattelin, että mun on pakko lapsille näyttää, että kyllä mä kehtaan.”

“Mukana oli ihmisiä, jotka ärsytti suunnattomasti välillä, mutta opetti itselle todella paljon, että niistä kaikista tuli koneiston osia....lopuksi jopa hakeutui niiden ihmisten seuraan, jotka alussa ärsytti.”

Tunteiden ilmaisun muutokset näkyivät niin parisuhteessa, lasten kanssa kuin teatteriryhmässäkin. Ryhmäläiset kokivat teatteriryhmän vetäjät “tunnetyyppeinä”, kaikenlaisten tunteiden näyttäminen koettiin ryhmässä sallituksi. Vanhemmat kokivat saaneensa muun muassa ryhmän ohjaajien esimerkin kautta työkaluja ja mallia miten tunteita voi näyttää arjen tilanteissa. Ryhmäläiset olivat huomanneet, että parisuhteessakaan ei tarvitse loukkaantua, mikäli toinen ilmaisee omia tunteitaan vaan elämä jatkuu ja asialle voidaan myöhemmin jopa nauraa yhdessä.

“...silloin tajusi, että joskus voi parisuhteessa ärähtää...palautte tulee heti ja homma jatkuu kuitenkin, he tekee yhdessä ja nauraa... semmoinen mitä meidän parisuhteessa ei ole ollut.”

Haastatteluista kävi myös ilmi, että vanhemmat yrittävät “säätää” perheenjäseniään ylikuormittumiselta esimerkiksi peittelemällä omaa suuttumustaan, turhautumistaan tai väsymystään. Perheteatterikokemuksen kautta vanhemmat olivat saaneet kokemuksen, että kaikenlaisia tunteita voi näyttää. Tämän koettiin tuovan helpotusta arkeen muun muassa siten, että vanhemmat olivat pysyneet näyttämään helpommin omia tunteitaan ja apua oli tullut myös lasten tunteiden ilmaisuun. Herkkien ja ujojen lasten koettiin saaneen ryhmässä rohkeutta tuoda esiin omia ajatuksiaan sekä itseään. Vanhemmat kokivat tärkeäksi, että lapset uskaltavat näyttää ja sanoa omat tunteensa ja tämä korostui haastatteluissa eritoten murrosikäisten kohdalla. Teatteriharrastuksen myötä oli tullut kokemus, että murrosikäisen kanssa tulleita riitoja oli opittu käsittelemään paremmin. Vanhempien kokemuksen mukaan oli hyvää myös se, että tilanteiden jälkeen asiat käsiteltiin puhumalla ja koettiin, että perheteatteri oli antanut keinoja tunteiden ilmaisuun niin lapsille kuin vanhemmillekin.

“...aikasemmin en ole sanonut ääneen kotona, jos on ollut paska päivä töissä, koska en ole halunnut kaataa sitä toisten päälle. Se, että kun oot hiljainen ja vaikutat, että olet vihainen jollekin, se että perus tylsä arki jota käsiteltiin muuttui helpommin lähestyttäväksi.”

“Varmaan just nuo itseilmaisut ja kaikki tämmöset...sai lapset uusia välineitä ja sitten tosiaan se itsetunnon kohoaminen... hän niinkö kärsiny semmosesta, että ei uskalla ja se on vähän semmonen herkkä.”

Vanhemmat kuvasivat häpeää tunteen nousevan vahvasti esiin teatteriharrastuksen aikana. Häpeän tunteen merkitys näkyi haastattelujen tuloksissa niin tunteiden ilmaisussa kuin myös tärkeänä itsetunnon paranemisen kannalta. Harjoituksissa sekä lopullisessa näytelmässä teatteriryhmään osallistuneet vanhemmat ja lapset olivat joutuneet useassa eri tilanteessa astumaan oman mukavuusalueensa ulkopuolelle. Harjoituksissa oli muun muassa asetettu rooleihin niin, että vanhemmat olivat lapsia ja toisinpäin sekä perheiden jäseniä oli sekoitettu. Monissa tilanteissa, vanhempien kertoman mukaan, oli tullut tunne, että täytyy vain laittaa itsensä likoon. Rohkaistuessaan ja laittaessaan itsensä likoon oli tullut kokemus siitä, että positiivinen häpeän tunne on hyvästä. On tärkeää uskaltaa tehdä asioita välittämättä muiden ihmisten ajatuksista. Haastateltavat kertoivat, että ryhmässä keskusteltaessa oli noussut esiin hyvän häpeän kautta saatava vapautunut olo ja kuvasivat aikuiselle hyvän häpeän tunteen olevan hyvin tervettä.

“Kuten toinen ohjaajista sanoi, häpeä on hyvä tunne koska sen jälkeen sulla on huomattavasti vapautuneempi olo.”

”Kyllä se, sillä tavalla itteäki ravistelee, kun joutuu sinne epämukavuusalueelle, kun joutuu aina olemaan järkevästi ja siellä kyllä joutu sellaisiin tilanteisiin, että olis mieluummin haihtunut ilmaan, että tosi semmosia kiusallisia harjoituksia ja mä sitten vaan ajattelin, että mun on pakko lapsille näyttää, että kyllä mä kehtaan.”

5.5 Vertaistuki

Vertaistuki koettiin merkityksellisenä, vaikka sitä ei ensisijaisesti ryhmään mennessä osattu odottaa. Vertaistuki koettiin voimavarana, joka tukee perheteatteriin osallistuneita vanhempia heidän vanhemmuudessaan.

“Niin kuin varmasti tää teatterissa oleminen ja kaikki se vertaistuki mitä sieltä oikeesti sai mitä silloin ei edes ajatellut. Ei sitä ajatellut sitä menevänsä hakemaan, vaikka sitähan se suurimmalta osaltaan oli, parhaimmillaan.”

Vertaistuen kokemus nähtiin syntyvän esimerkiksi vanhemmuuden, äitiyden- tai isyyden, elämäntilanteen tai saman ikäisten lasten kautta. Vanhemmat kertoivat kokemuksen olleen merkityksellinen muun muassa oman vanhemmuuden kannalta, mutta myös lasten koettiin saaneen vertaistukea ryhmän muilta lapsilta. Lapset olivat saaneet uusia kavereita teatteriharrastuksen kautta, mutta myös uskallusta esimerkiksi näytelmätilanteisiin vertaisten kautta.

“Seki oli mukava huomata. Että ei ollu pelkästään äitejä, vaan monenlaisia. Ei ollu vaan ydinperheitä vaan oli uusperheitä ja kaikenlaisia. Silläki tavalla koin saavani vanhempana sieltä voimavaroja ja neuvoja.”

Vanhemmat kertoivat saaneensa perheteatterissa vertaistukea toisilta vanhemmilta ja ryhmän ohjaajilta erityisesti parisuhteeseen ja lasten kasvatukseen. Vertaistuesta saatuja kokemuksia jaettiin myös vanhemman kanssa, joka ei välttämättä osallistunut ryhmään. Vanhempien mielestä ryhmän ohjaajapari antoi omalla toiminnallaan hyvän vertaismallin parisuhteen vuorovaikutustilanteista. Ryhmässä tehtävät harjoitteet nousivat perheiden arkipäiväisistä tilanteista, joista perheet kokivat saavansa vertaistukea esim. rajojen asettamiseen. Ryhmässä koettu luottamus auttoi perheitä jakamaan kokemuksiaan, jotka koettiin tärkeänä vertaistukena. Vanhemmat kokivat saaneensa vertaistuesta voimavaroja, mutta myös neuvoja. He huomasivat, että kokemukset vanhemmuudesta ovat usein samankaltaisia hyvin erilaisissakin perheissä. Perheiden monimuotoisuus herätti vanhemmat huomaamaan vanhemmuuden säilyvän, huolimatta siitä millainen perheen kokoonpano on.

“Silloin tajusi, että joskus voi parisuhteessa ärähtää ja heistä huomaa, että on avoin kommunikaatio, palaute tulee heti ja homma jatkuu kuitenkin, he tekee yhdessä ja nauraa yhdessä...”

“Ehkä se oli niillä ohjaajilla, että niillä ku oli hallussa se ohjaaminen, ehkä siitä tuli, että tässä tehdään näin ja näin, että voi sanoa niinku rohkeemmin silleen..”

“Se oli niin nerokasta, kun kaikki se tehtävät ja kohtaukset otettiin tavallisesta elämästä. Sitten pystyi vertaamaan muiden tilanteisiin, ai eikö teillä ole väliviovia ym. Ei sitä töissä kahvipöydässä kertomaan kuinka hankalaa lasten ja parisuhteen kanssa on niin teatterissa se oli helpompaa, kun sitten nostettiin esille silleen ihan vaan arjesta ja sit lähettiin pikkuhiljaa jotenki muuttaan tai värittäään niin sehän oli hirveen luontevaa ja sit vähän huumorinkautta kertoi niitä asioita.”

“Ryhmän vetäjät...Ne oli kyllä ihan oikeat ihmiset siihen hommaan ja kun näki että heillä toimi keskenään. He eivät kyllä olleet siinä pariskuntana, että he oli tavallaan töissäki ja kaikki oli aika mutkatonta.”

5.6 Yhteinen aika

Yhteisen ajan löytäminen koettiin haasteelliseksi, mutta vanhemmat kertoivat sen olevan järjestyksymys ja tahtotila. Vanhempien mielestä perheteatteri harrastus lisäsi yhdessä vietetyn vapaaajan määrää ja laatua ja he kokivat sen perhettä yhdistävänä tekijänä.

“Sehän on vain järjestelykysymys löytää se aika ja kyllä sen löytää, kun meiltäkin se onnistui. Perheenä yhteisen ajan yhteensovittaminen on aika haaste.”

Vanhemmat kuvasivat oppineensa arvostamaan yhteistä aikaa sekä läsnäolon merkitystä ja keskittyvänsä aiempaa paremmin lasten kanssa vietettyihin yhteisiin hetkiin. Yhteisen harrastuksen ja tekemisen kautta vanhemmat kokivat olevansa läsnäolevampia eikä vain saavutettavissa ja paikalla. Vanhemmat kertoivat läsnäolon muuttaneen suhtautumistaan omaan ajankäyttöönsä ja toivat esiin työn ja perheen sekä oman vapaa-aikansa yhteensovittamisen muutoksen. Yhteisellä ajalla nähtiin olevan kannatteleva vaikutus perheen kriisitilanteissa.

“Tulee ensimmäisenä mieleen, että se opetti koko perheelle, että hauskanpidolle ja hauskalta yhdessä ololle voi raivata oikeesti aikaa ja se aika on varattu sille eikä se ole mistään muualta pois.”

“Se, että olispa se ollu mikä tahansa se harrastus...niin on jotain mitä tehdään yhdessä, niin on jotain mistä kaikki jotenki tykkää. Onhan se jätti potti.”

“On paljon helpompaa olla töissä ...silloin kun tehdään yhdessä, niin silloin ollaan läsnä ja se on kokonaisvaltaisempaa se tekeminen.”

“Teatterilla huomasi sen, että kun olemme yhdessä pari tuntia viikossa, miten kannatteleva se on. Huomasin ettei minun tarvitse olla joka ilta saavutettavissa ja minullakin voi olla harrastuksia ja voin tavata ystäviä. Jotenki antaa itelleenki sen mahdollisuuden, että mä oon hyvä äiti, vaikka en ole aina läsnä, mutta olen entistä enemmän läsnä, kun ollaan yhdessä.”

Perheteatterin myötä perheet löysivät uusiakin yhteisiä vapaa-ajanvietto tapoja. Perheteatteri oli synnyttänyt mielenkiinnon teatteria kohtaan ja perheet olivat muun muassa ottaneet yhteiseksi jutukseen käydä katsomassa teatteri esityksiä säännöllisesti. Perheillä oli aiemmin ollut jonkin verran yhteisiä harrastuksia, mutta yleensä ne olivat satunnaisia, esimerkiksi uintireissuja tai perheen yhteisiä pelihetkiä. Perheteatteri oli monelle kokemus ensimmäisestä yhteisestä niin sanotusta säännöllisestä harrastuksesta.

“Meidän arjessa on tapahtunut sellainenkin muutos, että me käydään koko perheen kanssa yhdessä katsomassa teatteria.”

Yhteisen ajan myötä oli perheille syntynyt positiivinen kokemus muun muassa teatteriharrastukseen kuljetuista automaatoista, joka koettiin jatkumona harrastukselle. Matkoilla oltiin usein käyty läpi vielä harjoituksen kulkua ja siellä esiin nousseita tärkeitä tilanteita sekä tuntemuksia. Yhteisen

ajan koettiin esimerkiksi vahvistaneen vanhemman ja lapsen välistä suhdetta sekä auttaneen heidän välisessä vuorovaikutuksessa. Perheet olivat jakaneet teatterin kautta tulleita kokemuksia muidenkin perheenjäsenten kesken ja esimerkiksi yhteiset ruokapöytäkeskustelut olivat muotoutuneet teatterista nousseiden teemojen mukaan. Teemat olivat nousseet usein perheen sisäisistä asioista, jotka koettiin helpoiksi nostaa esiin teatterin kautta. Yhteisellä ajalla oli ollut positiivinen ja auttava vaikutus perheen välisissä suhteissa silloinkin, kun perhe oloissa kohdattiin haasteita. Nuoruusikäiset olivat teatterin kautta tulleen yhteisen ajan myötä avautuneet sellaisistakin ongelmista ja haasteista mistä aiemmin eivät olleet pystyneet puhumaan, olivat saaneet niin sanottuja hyviä aasin siltoja ottaa vaikeitakin asioita puheeksi.

“Saatiin olla yhdessä. Meillähän oli ihan mahtavia ne yhteiset automatkat, kun tultiin treeneistä kotiin ja puhuttiin ja puhuttiin ja sitä mitä oli esitetty. Käytiin niitä läpi ja hämmentävän paljonhan siitä tuli kaikkeen muuhun semmoseen elämään ja ajatuksiin liittyviä juttuja mitä käytiin automatkalla läpi. Ne oli kultaakin arvokkaampia.”

“Yhdessä tekemisen ja läsnäolon kautta löytyy semmoisia...esimerkiksi tulee joku konfliktitilanne ja siinä joku sanoo tietyn sanan, joka liittyy johonkin tiettyyn hetkeen, sen voi ottaa semmoiseksi kainalopieruhetkeksi, joka laukaisee siitä sen pahimman pahan, joka lähtee paranemaan.”

5.7 Toiminnan kehittäminen

Vanhemmat kokivat perheteatterin hyvänä ja perheen hyvinvointia edistävänä toimintana. Vanhempien kertomasta kävi ilmi, että perheiden osallistuminen oli vapaaehtoista ja suunnattu kaikentyyppisille perheille. Perheet kokivat ryhmän monimuotoisuuden voimavaraksi ja hyvän vertaistuen mahdollistajana. Haasteena olivat informaation kulku sekä ajan käyttö. Ryhmän toivottiin kestävän ajallisesti pidempään, mikä helpottaisi kiireen tuntua ja vähentäisi aikataulupainetta lopullisen esityksen valmiiksi saamiseksi. Myös pidemmät tauot koettiin huonoina, koska harjoitellut asiat pääsivät unohtumaan. Perheet kokivat informaation kulun olleen puutteellista esim. harjoituspaikan muuttuessa.

“Molempina vuosina tuntui alussa, että kaikki on levällään eikä tästä voi tulla mitään, mutta ne vetäjät on niin taitavia. Toivon vain, että se kestäis kauemmin, kunnolla koko syys- ja kevätkauden.”

“En osaa mitään kauheen negatiivista sanoa muuta kuin, että sais kauemmin kestää.”

“Ettei tulis sitä pitkää taukoa. Olis ite pitäny olla aktiivinen, että olis harjoitellu kotona.”

TAULUKKO 1. Vanhempien kokemukset perheteatteritoiminnan tuesta vanhemmuuteensa teemoittain.

VUOROVAIKUTUS	Vuorovaikutustaidot kehittyvät	<ul style="list-style-type: none"> • parempi kommunikaatioyhteys • muuttunut selkeämmäksi • muuttunut avoimemmaksi • rohkeutta puhua myös vaikeistakin asioista • keskustelu sekä puheeksi ottaminen lisääntynyt • aikaa ja uusia tilaisuuksia kommunikoida
ITSETUNTO	Itsetunto paranee	<ul style="list-style-type: none"> • rohkeutta olla juuri sellainen kuin on; perheenä sekä omana itsenään • itsetunto kohonnut • itseensä luottaminen ja itsensä hyväksyminen kasvanut • oppinut hyväksymään omia heikkouksia • oman elämän näkeminen arvokkaana ja ainutkertaisena kehittynyt • rohkeutta itseilmaisuun
OSALLISUUS	Osallisuudesta merkityksellisyiden tunnetta	<ul style="list-style-type: none"> • tasavertaisuuden kokemukset • sisältöön vaikuttamisen mahdollisuus • osallistumisen vapaaehtoisuus • kaikenlaisilla perheillä mahdollisuus osallistua • luottamukselliset suhteet ryhmässä • vertaistuen mahdollisuus
TUNTEIDEN ILMAISU	Kaikenlaisia tunteita voi ilmaista	<ul style="list-style-type: none"> • tunteiden tunnistaminen sekä niiden käsittelytaito kehittynyt • tunteiden sietokyky parantunut • toisten arvostuksen kasvaminen • kaikenlaisia tunteita voi näyttää • rohkeus lisääntynyt • hyvän häpeän tunteen kautta vapautuneempi olo
VERTAISTUKI	Vertaistuesta voimaa	<ul style="list-style-type: none"> • voimavara • vanhemmuuden tuki • uusia ihmissuhteita • kokemusten jakamisen mahdollisuus • parisuhteen vuorovaikutukseen saatu malli • erilaisuuden hyväksyminen

YHTEINEN AIKA	Yhteinen aika on tärkeää	<ul style="list-style-type: none"> • yhdessä vietetty aika lisääntynyt • yhteisen ajan arvostus kasvanut • läsnäolon tärkeys • yhteinen säännöllinen harrastus • vahvistanut lapsen ja vanhemman välistä suhdetta • auttanut vuorovaikutuksessa
TOIMINNAN KEHITTÄMINEN		<ul style="list-style-type: none"> • ryhmä edistänyt perheiden hyvinvointia • ryhmän monimuotoisuus koettu voimavarana • kaikenlaisten perheiden mahdollisuus osallistua koettiin hyvänä • ryhmän toivottiin kestävästi ajallisesti pidempään • pidemmät tauot koettiin haastavina • informaation kulkuun toivottiin parannusta

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä luku käsittelee johtopäätöksiä, joita olemme tehneet tutkimustulostemme sekä perheteatteritoiminnalle asetettujen tavoitteiden pohjalta. Saamamme tutkimustulokset vastaavat tutkimuskysymykseemme: Millaisia kokemuksia vanhemmillä on perheteatteritoiminnasta vanhemmuuden tukena? Perheteatteri toiminnan tavoitteina on tukea perheiden vuorovaikutusta, itsetuntoa, osallisuutta sekä tunteiden ilmaisua. Tässä tutkimuksessa nousivat eritoten esiin vertaistuki ja vuorovaikutus, jotka perheiden kertoman mukaan olivat muodostuneet voimavaraksi ja tukea antaviksi tekijöiksi perheiden arjessa. Tutkimuksista saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että perheteatteriin osallistuminen on kannustanut perheitä yhdessä tekemiseen ja perheet olivat löytäneetkin perheteatteriharrastuksen kautta uusia yhteisiä mielenkiinnon kohteita. Näiden kokemusten kautta voidaan päätellä, että perheteatteritoiminta tukee ja edistää perheiden hyvinvointia ja vanhempia heidän vanhemmuudessaan.

Perheiden kokemuksista kävi ilmi, että vuorovaikutustaidot olivat kehittyneet niin lapsilla kuin aikuisillakin. Perheet olivat saaneet uusia keinoja ja malleja toimia vuorovaikutussuhteissa. Tämä näkyi vanhempien kertoman perusteella perheiden sisällä ja parisuhteessa, mutta myös lasten kavereisuhteissa. Vanhemmat olivat saaneet vertaistuen kautta vahvistusta mm. vuorovaikutustilanteisiin lastensa kanssa. Vanhemmat kokivat perheteatterikokemuksensa myötä uskaltavansa paremmin seisoa omien sanojensa takana ja olla vanhempia. Toisaalta vanhemmat saivat kokemusta myös lempeämmästä tavasta olla vanhempi. Koettiin, että rajoja voi asettaa olematta kuitenkaan lastensa yläpuolella. Vuorovaikutuksen koettiin myöskin tulleen tasavertaisemmaksi ja perheet pystyivät paremmin huomioimaan ja kunnioittamaan jokaisen mielipiteitä. Lasten vuorovaikutustaidot olivat lisääntyneet, mm. ikäistensä kanssa toimiessaan, he olivat saaneet kavereita ja rohkaistuneet vuorovaikutustilanteissa myös koulussa. Kristeri (2002, 23) kuvaa vanhemmuuden olevan vuorovaikutustapahtuma lapsen ja aikuisen välillä. Harjoittelemalla ja omia asenteita reflektoidulla voidaan yksilöinä kehittää omia vuorovaikutustaitojamme (Kasslin-Pottier 2012, 67). Lahikainen ym. (2015, 41) näkevät perheen sisäisen vuorovaikutuksen merkityksellisenä lapsen psyykkisen, fyysisen sekä sosiaalisen kehityksen kannalta, mutta myös koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Saha (2016, 15) on kuvannut draaman tarjoavan hyvän pohjan vuorovaikutustilanteiden harjoittelulle. Draaman avulla voidaan opetella käyttämään erilaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa niin sanallisen kommunikaation kuin myös kehoa, ääntä ja eri aisteja käyttäen.

Aiemmista tutkimuksista nousi vahvasti esiin parisuhteen merkitys perheen hyvinvoinnille. Lammi-Taskula & Salmi (2009, 50, 55) kertovat parisuhteella olevan merkitystä niin lasten kuin koko perheenkin hyvinvoinnin muodostumiselle. Parisuhteen merkitys ei kuitenkaan tutkimuksemme tuloksista nouse vahvasti esiin, jonka arvioimme johtuvan siitä, että haastattelemamme perheet olivat hyvin monimuotoisia. Toimintaan osallisina olivat hyvin usein perheen toinen vanhempi tai yksinhuoltaja lapsen tai lastensa kanssa. Kuitenkin tutkimuksestamme nousi esiin koko perheen hyvinvoinnin tärkeys vanhemmille. Perheteatterissa koettuja asioita jaettiin kotona perheen muille jäsenille ja vuorovaikutustaitojen kehittymisellä nähtiin olevan merkitystä myös parisuhteeseen. Vanhemmat olivat saaneet perheteatterin kautta työkaluja toimia paremmin vuorovaikutuksessa suhteessa puolisoonsa. Tulosten mukaan vanhemmat, jotka olivat kätkeneet aiemmin omat tunteensa uskaltautuivat nyt paremmin ilmaisemaan tunteensa ja mielipiteensä puolisolleen.

Osallisuutta edistävä tekijä on ryhmän osallistujien kokemus tasavertaisuudesta ja se, että he pysyvät luomaan luottamukselliset suhteet ryhmän muihin jäseniin. Osallisuuden nähtiin toteutuvan myös harjoitusten sisältöön vaikuttamisella. Vehkalahden (2006,39) mukaan ryhmä saadaan sitoutumaan prosessiin ja mahdollistetaan hedelmällinen yhteistyö sekä jokaisen omien taitojen kehittyminen, kun esityksen lähtökohdat etsitään ryhmäläisistä itsestään. Joko niin, että ryhmä itse valitsee esitettävän tarinan kiinnostuksensa mukaisesti yhdessä muokattavaksi tai esitys valmistetaan yhdessä muuten kuin tekstilähtöisesti tai ryhmä tuottaa tekstin kokonaan itse. Ryhmähenki tiivistyy ja sosiaaliset taidot pääsevät kehittymään, kun jokainen saa antaa oman panoksensa yhteisen tavoitteen eteen. Perheteatteriryhmässä ohjaajat antoivat perheille vapauden tuottaa harjoitusten sisältöä omasta arjestaan. Tutkimustuloksistamme käy ilmi, että vanhemmat kokivat saaneensa apua arkeen siitä, että esitysten lähtökohdat olivat syntyneet perheiden omista arjen tilanteista. Jokaisen koettiin osallistuneen omalla panoksellaan ja juuri sellaisena kuin on. Tulosten mukaan perheteatteriin koettiin olevan helppo osallistua, koska kenenkään ammatti- tai muukaan taustatekijät eivät vaikuttaneet. Osallisuuden kokemukset koettiin tärkeiksi ja vanhemmat toivatkin esiin teatterikokemuksen auttaneen heitä sietämään paremmin ihmisten erilaisuutta eikä luokittelemaan ihmisiä esim. ammattinsa perusteella.

Mitä paremmin vanhempi tiedostaa omat tunteensa ja tarpeensa ja mitä paremman itsetunnon omaa, sitä helpompi on tulla toimeen perheenjäsentensä kanssa. Vanhemmat, jotka tietävät mitä tahtovat, toimivat sen mukaan ja kantavat seuraukset, siirtävät lapsilleenkin luvan ohjautua itseään kuunnellen, joka luo lapsen hyvälle itsetunnolle perustaa. (Kristeri 2002, 25.) Tutkimuksemme mu-

kaan vanhemmat olivat saaneet perheteatterikokemuksen kautta rohkeutta olla oma itsensä vanhempana. He olivat saaneet uskallusta astua oman mukavuusalueensa ulkopuolelle ja niiden positiivisten häpeän tunteiden kautta heidän itsetuntonsa kohosi. Vanhemmat oppivat sietämään heikkouksiaan ja arvostamaan itseään sekä muita. Lasten itsetunnon koettiin myös kehittyneen, jonka seurauksena he oppivat toimimaan rohkeammin ryhmässä ja ilmaisemaan itseään. Perheteatterin turvallinen ympäristö ja osallistumisen vapaaehtoisuus antoi tilaisuuden haastaa itseään.

Tuloksista kävi ilmi, että vanhemmille oli perheteatterin kautta tullut hyvin monipuolisesti tukea ja apua tunteiden ilmaisuun ja niiden tunnistamiseen. Harjoituksissa vanhemmat olivat tarkkailleet mm. lastensa erilaisia tunteita ja havainneet lasten voivan ajatella asioista toisella tavalla kuin esim. vanhempi itse tai toinen lapsi. Tunteita oli opittu näyttämään ja saatu tilaisuuksia sekä taitoa kuunnella ja vastaanottaa perheenjäsenten erilaisia tunteita. Vehkalahti (2006, 35-36) kirjoittaa teatteri-ilmaisun kautta olevan mahdollista tutustua maailmaan ja itseensä. Ymmärtäessään itseään, ihminen oppii ymmärtämään myös toisia. Erilaisten tunteiden, kuten rakkauden, myötätunnon, riemun, pelon, vihan, surun ja raivon tunnistaminen ja niiden hyväksyminen ovat tarpeen ennen kuin voidaan emotionaalisesti hyvin. Teatteri-ilmaisussa tunteita, myös negatiivisia ja vahingollisia ominaisuuksiaan voi purkaa ja tunnustella turvallisesti ja ymmärrys muita kohtaan kasvaa: miten itse tunnistin tässä tilanteessa? Myös Haanperä (keskustelu, 22.3.2018) sanoo teatterin olevan hyvä peili, esim. perheelle ja sen jokaiselle yksilölle, jonka kautta on mahdollista katsoa rooleja eri näkökulmista. Teatterilähtöisillä harjoituksilla voi harjoitella ääripään tunteita ja tiloja ja oppia, että sieltä pääsee pois tai voi oppia välttämään niitä.

Tärkeänä osana vanhemmuutta nähdään avun pyytämisen rohkeus ja mahdollisuus. Muun muassa toisten vanhempien kanssa jaetut kokemukset tukevat vanhempaa tärkeässä tehtävässään. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, viitattu 25.1.2018.) Vertaistuen etu on se, että niissä huomaa muillakin olevan samankaltaisia kokemuksia, eikä asioidensa kanssa ole yksin. (Saha 2016, 15-16.) Tutkimuksestamme nousee hyvin vahvasti esiin vertaistuen merkitys perheiden hyvinvoinnille. Perheet olivat kokeneet vertaistuesta olleen hyötyä niin vanhempana toimisen kuin parisuhteenkin kannalta. Perheiden kertoman mukaan vanhempien kesken jaettujen kokemusten kautta sai mm. vahvistusta siitä kuinka toimia arjen haastavissa kasvatustilanteissa. Vanhemmat olivat saaneet kokemuksia, kuinka toisissa perheissä toimittiin arjen kasvatuksessa. Tätä kautta he saivat vahvistusta omalle itsetunnolleen ja toimiessaan kasvattajina. Tutkimuksemme tuloksista käy ilmi myös toiminnan ohjaajapariskunnalta saadun vertaistuen merkitys vanhemmille, josta he kokivat saa-

neensa hyviä esimerkkejä ja mallia parisuhteeseensa. Kokemukset siitä kuinka esim. parisuhteessa voi puhua suoraan toisen loukkaantumatta, olivat auttaneet parisuhteen kommunikaation avautumiseen. Tuloksista käy ilmi myös toisten perheiden kanssa jaetun kokemuksen merkitys arjen ajankäytön suhteen. Perheet kertoivat perheteatteriin osallistumisen myötä oman ajankäytönsä merkityksen muuttuneen.

Bardy (2002, 40) on kuvannut vanhemmuuden lähtevän pohjimmiltaan lapsuudesta ja siitä millainen suhde vanhemmalla on itseensä sekä muihin ihmisiin. Hänen mukaansa kaikki vanhemmat hyödyntävät lapsuuden kokemuksiaan, toiset sellaisenaan ja toiset muokaten ja luoden vanhemmiltaan saadun mallin uudelleen. Tutkimuksestamme käy ilmi, että perheet olivat huomanneet perheteatterin kautta oivaltaneensa lasten kanssa yhteisen tekemisen tärkeyden ja sen mielekkyyden. Vanhemmilla oli omasta lapsuudestaan tai muutoin aiempaa kokemusta teatteriharrastuksesta, jolla oli tukea antava vaikutus perheteatteri toimintaan osallistumiselle. Perheet toivat esiin yhteisen, mielekkään tekemisen tärkeyden perheensä hyvinvoinnin kannalta ja jopa sen miten paljon toimintaan osallistuminen oli vaikuttanut perheiden yhteisen ajankäytön muutoksiin.

Perheiden hyvinvointi on yksilöllinen kokemus, joka mukautuu mm. perheen tilanteen muuttuessa. Hyvinvoinnin nähdään koostuvan mm. siitä, että jokaisella perheenjäsenellä on riittävästi aikaa, sekä energiaa, niin itselleen kuin perheen jäsenilleen. (Ihalainen & Kettunen 2016, 91.) Tutkimuksemme kävi ilmi, että useissa perheissä oli aiemmin menty ikään kuin lasten ehdoilla ja lasten harrastusten ehdoilla, vaikka se ei ehkä olisi ollut tarpeen enää lasten kasvun myötä. Vanhemmat olivat saaneet perheteatterikokemuksen kautta itselleen uudenlaista näkemystä ajankäyttöön. Tutkimuksemme tulosten perusteella vanhemmat olivat oppineet, että esim. perheteatteriharrastuksen aikana voi lapselleen/ lapsilleen antaa oman läsnäolonsa täydellisesti. Intensiivisen läsnäolon merkitys koettiin paljon tärkeämmäksi kuin se, että aiemmin ehkä oli oltu vain "saavutettavissa". Lapset tarvitsevat vanhemmiltaan aikaa, jolloin vanhempi keskittyy häneen sata prosenttisesti. Vanhemmat kokivat oppineensa, että he voivat harrastaa myös itse ja olla poissa kotoa tai lapsen luota tuntematta siitä syyllisyyden tunteita.

Vanhemmille on tärkeää saada aikaa myös itselleen ja omille harrastuksilleen. Vanhempien kertomuksista korostui tällä olevan suuri merkitys omalle hyvinvoinnille ja tätä kautta koko perheen hyvinvoinnille. Tutkimustulostemme perusteella sillä on merkitystä koko perheen hyvinvoinnille, miten vanhemmat kokevat voivansa suunnitella omaa ajankäyttöään. Ihalaisen & Kettusen (2016,91) mukaan työn ja perheen yhteensovittamisen, sekä näiden keskinäisen tasapainon nähdään olevan

äärimmäisen tärkeässä roolissa perheiden hyvinvoinnin onnistumisen kannalta. Tutkimuksemme mukaan perheiden hyvinvoinnille on merkityksellistä se miten vanhemmat aikaansa käyttävät. Vanhempien kertoman mukaan he kokevat arjessaan suurta helpotusta esim. sillä, että töiden jälkeen on mahdollisuus omiin harrastuksiin ja riittää kun on tavoitettavissa lapsilleen puhelimen välityksellä tai saadessaan omaa aikaa esim. lapsen ollessa harrastamassa.

Tutkimuksemme tietoperustan ja tulostemme välillä voidaan nähdä paljon yhteneväisyyksiä. Aiempien tutkimusten, perheen yhteisen teatteriharrastuksen vaikutuksista vanhemmuuteen, puuttuessa, emme ole voineet verrata tuloksiamme aiemmin tutkittuun tietoon aiheesta. Tutkiessamme vanhemmuutta perheteatterin näkökulmasta teimme johtopäätöksiä, joista esiin nousee toiminnan ainutlaatuisuus ja tärkeys. Vanhemmat ovat saaneet monenlaista tukea ja apua vanhemmuutensa perheteatteri-toiminnan kautta. Tutkimamme mukaan Suomessa on mm. Sipilän hallitusohjelman (2015, 21) avulla pyritty siirtämään palveluita ehkäiseviin ja varhaisen tuen muotoihin, joissa lapsen etu ja vanhemmuuden tuki nähdään ensisijaisina. Tämän tutkimuksen perusteella perheteatteri tukee vanhempia heidän tärkeässä tehtävässään äärimmäisen hyvin. Perheteatteri on kaikille perheille avointa toimintaa eli palvelu on niin sanottua matalan kynnyksen periaatteella toimivaa. Toiminnan kehittämisen näkökulmasta vanhempien kokemukset olivat pääasiassa positiivisia ja ainoita kehittämisen tarpeet liittyivät ajan käyttöön sekä informaation kulkuun. Toiminnan toivottiin olevan ajallisesti kestoiltaan pidempää ja muutoksista sekä aikatauluista tiedottamisen toivottiin olevan täsmällisempää.

7 POHDINTA

Aloitimme opinnäytetyöprosessimme syksyllä 2017, jolloin otimme yhteyttä Vanhempien Akatemiaan kertoaksemme mielenkiinnostamme tutkia heidän perheteatteri toimintaansa. Toinen tutkijoista oli ammattiharjoittelunsa kautta saanut tietoa Vanhempien Akatemian järjestämästä perheteatteritoiminnasta. Vanhempien Akatemiassa suhtauduttiin alusta alkaen tutkimustamme kohtaan avoimesti ja saimme sieltä tarvittaessa tukea koko prosessin ajan. Yhdistimme mielenkiinnon kohteemme tähän opinnäytetyöhömmö tutkimalla vanhempien kokemuksia perheteatteritoimintaan osallistumisen vaikutuksista heidän vanhemmuuteensa. Tässä siis yhdistyi mielenkiintomme perheiden hyvinvointia kohtaan sekä taidelähtöisten menetelmien hyödyntämisen mahdollisuuksista sosiaalialalla. Mielestämme vanhemmuuden sekä perheiden hyvinvoinnin tukeminen matalan kynnyksen palveluiden avulla on hyvin ajankohtainen aihe.

Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuvailla vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnan merkityksestä perheiden hyvinvoinnille ja tavoitteena oli saada kokemukseräistä tietoa perheteatterin mahdollisuudesta olla tukemassa vanhempia heidän vanhemmuudessaan hyödyntäen vanhempien kokemuksia. Koemme onnistuneemme tavoitteessa, koska saimme kokemukseräistä tietoa vanhemmilta heidän kokemuksestaan.

Opinnäytetyömme oli laadullinen eli kvalitatiivinen, jossa tutkimusmenetelmänä käytimme haastatteluja. Haastattelimme kolmen perheen vanhemmat/vanhemman, jotka olivat osallistuneet perheteatteriin. Toiset perheistä olivat osallistuneet useammin kuin kerran ja vähän eri kokoonpanoilla perheistään. Aineistonkeruumuotona teemahaastattelu osoittautui hyväksi. Haastatteluissa vallitsi avoin ja salliva ilmapiiri ja vanhemmista välittyi tunne, että he uskaltivat kertoa kokemuksistaan avoimesti, perheille intiimeistään ja hyvin henkilökohtaisista asioista ja kokemuksista. Aineisto olisi voinut olla hyvin toisenlainen, mikäli perheet olisi haastateltu ryhmässä, jolloin ei välttämättä henkilökohtaiset mielipiteet olisi tulleet niin selkeästi esille.

Opinnäytetyöprosessi osoittautui hyvin pitkäkestoiseksi ja ajoittain haasteelliseksi sen monivaiheisuuden sekä yhteisen ajan löytämisen haasteiden vuoksi. Tutkimuksen tekemisessä ja avoimen vuorovaikutukseen positiivisesti vaikutti kuitenkin se, että tutkijat tunsivat toisensa jo entuudestaan. Tässä opinnäytetyössäkin esiin tulevan perheen ja tässä tapauksessa opiskelun yhteensovittami-

nen, mutta myös työn yhteensovittaminen näiden kaikkien kanssa oli suurin haaste opinnäytetyömme prosessin aikana. Aloitimme suunnitelmavaiheen syksyllä 2017 joka kesti ajallisesti pisimpään josta opimme, että kattavan teoreettisen viitekehykseen luomiseen tarvittiin paljon aikaa. Aiheen rajaaminen oli työlästä ja haastavaa, mutta onnistuimme siinä, sillä tietoperustamme vastaa tutkimuksestamme saatua aineistoa. Opinnäytetyömme kautta saimme kokemusta ja kehityimme tutkimuksen tekijöinä. Löysimme kattavasti suunnitelmaamme teoriaa tutkimuksemme tietoperustaksi ja kehityimme myös rajaamaan tarvitsemaamme tietoa.

Työn eettisyyttä ja luotettavuutta olemme pohtineet koko prosessin ajan. Koska kyseessä on vanhempien omakohtaiset kokemukset sekä heidän perheidensä henkilökohtaiset asiat, olemme ottaneet työn jokaisessa vaiheessa huomioon ihmisarvon kunnioittamisen sekä noudattaneet salassapitovelvollisuutta läpi prosessin. Aiempia tutkimuksia juuri taidelähtöisten menetelmien käyttämisestä vanhemmuuden tukena emme löytäneet. Prosessin alkuvaiheessa tämä jarrutti tutkimuksen alkuun pääsyä, mutta hyvän ohjauksen avulla löysimme punaisen langan asioiden välille, vaikka aiempi tutkittu tieto aiheesta puuttuikin. Haastatteluiden tekeminen oli meistä molemmista koko prosessin mielenkiintoisin ja antoisin vaihe. Vanhemmat antoivat kaipaamaamme tietoa perheteatteriin osallistumisesta hyvin luonnollisten keskustelujen kautta. Tekemämme teemarungot olivat hyvänä tukena keskustelujen eteenpäin saattamiseksi, mutta orjallisesti meidän ei niitä tarvinnut noudattaa.

Tavoitteenamme oli tuoda esiin aiempaan tutkimustietoon ja vanhempien kokemuksiin nojaten perheteatterin mahdollisuuksia olla tukemassa vanhemmuutta. Tietoperustaa kasatessamme olemme tutkineet laajasti alan ammattikirjallisuutta sekä erilaisia internetlähteitä. Näiden kautta olemme syventyneet vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin käsitteisiin. Teatterilähtöisten menetelmien hyödyntämisestä vanhemmuudessa sekä perheiden hyvinvoinnissa osoittautui haasteelliseksi, koska aiempaa tutkittua tietoa emme löytäneet. Olemme yhdistäneet teatterilähtöisistä menetelmistä löytämäämme aineistoa tutkimaamme vanhemmuuden tukeen, jonka kautta olemme saaneet hyviä valmiuksia yhdistää tulevana sosionomeina teatterilähtöisiä menetelmiä osaksi työtämme erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden kanssa. Etenkin haastattelutilanteet antoivat meille lisää valmiuksia toimia vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa ja kunnioittaa heidän elämäntilanteitaan ja perheitään. Tulevassa työssämme tarvitsemme taitoa toimia erilaisten ihmisten kanssa huomioiden heidän omat lähtökohtansa ja osata kunnioittaa ihmisiä huolimatta siitä millaiset omat arvo lähtökohtamme ovat.

Kokonaisuudessaan voimme todeta, että opinnäytetyömme aihe on hyvin ajankohtainen, mutta myös tarpeellinen Vanhempien Akatemialle, koska aiempaa tutkimusta aiheesta ei ole tehty. Tulosten perusteella voidaan todeta, että tällainen matalan kynnyksen periaatteella toteutettava palvelu on hyödyllistä ja monella tapaa perheiden hyvinvointia tukevaa toimintaa. Nykypäivänä perheitä haastaa muun muassa kasvavat tuloerot, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen sekä perheiden harrastuksiin. Perheteatteri on kaikille avointa toimintaa, jolloin osallisuuden kokemukset voivat syntyä huolimatta siitä millaiset taustat perheillä on. Koemme, että tämän tutkimuksen avulla tuomme esiin taidelähtöisten menetelmien mahdollisuuksia olla yhdistettynä sosiaalipalveluihin, joiden avulla voidaan tukea vanhempia heidän tärkeässä tehtävässään. Saimme äärimmäisen kattavaa ja luotettavaa tietoa vanhemmilta heidän perheteatterikokemuksensa kautta. Haluammekin kiittää tutkimukseen osallistuneita vanhempia, Vanhempien Akatemiaa sekä opinnäytetyötämme ohjaavia opettajia kaikesta saamastamme tuesta ja tiedosta opinnäytetyöprosessin aikana.

LÄHTEET

Airaksinen, R., Ala-Vannesluoma, T., Karkkulainen, M., Kastu, R. & Pirhonen, P. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.

Alatalo, R. 2017. Kehittämispäällikkö, Vanhempien Akatemia, Nuorten Ystävät. Keskustelu 5.10.2017. Tekijän hallussa.

Alatalo, R. 2018. Perheteatterista/Opinnäytetyöstä. Kehittämispäällikkö, Vanhempien Akatemia, Nuorten Ystävät. Sähköpostiviesti 8.2.2018.

Aula, M-K., Juurikkala, V., Kalmari, H., Kaukonen, P., Lavikainen, M. & Pelkonen, M. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 13.1.2018 sekä 17.4.2018, http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/7490/Rap_ ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1.

Bardy, M. 2002. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen. Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Onks ketään kotona? Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Cacciatore, R., Korteniemi- Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Toim. Paananen, R. Juva: Ws Bookwell oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Haanperä, H. 2018. Teatteriohjaaja, Oulun kaupunginteatteri. Keskustelu 22.3.2018. Tekijän hallussa.

Hanifi, R. 2015. Tieto ja trendit 1/2015. Sosiaaliset suhteet järjestäytyvät uudelleen. Viitattu 20.2.2018. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/100/>.

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus. Draamakasvatusta opettajille. Vantaa: Dark Oy.

Heikkinen, H. 2005. Draamakasvatus-opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helminen, J. 2006. Onnen kehto vai kurjuuden alho? Suomalaisten lapsiperheiden arjen kurjistumisesta. Teoksessa J. Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus.

Helminen, J. 2006. Tuki lapselle, nuorelle ja vanhemmalle. Teoksessa J. Helminen (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-kustannus.

Hiila, H. 2005. Nuoret tarvitsevat vanhempien läsnäoloa. Teoksessa J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Häkämies, A. 2013. Osallistavaa taidetta tarvitaan. Teoksessa K. Malte-Colliard & M. Lampo (toim.) Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointi alalla. Tampere: Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisuja, 11-12.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai Trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma pro Oy.

Kaimola, K. 2005. Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa J. Syrjälä (toim.) Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Tähtijulkaisut.

Kangaspunta, R., Kilkku, N., Kaltiala-Heino, R. & Punamäki, R-L. 2005. Lapsiperheiden psykososiaalinen tukeminen. Pirkanmaan mielenterveystyön hankkeen peruspalvelutiimi- ja perheen hyvinvointi neuvola-projektin loppuraportti 2002-2004. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja 1/2005. Tampere.

Kankkonen, M. & Suutarla A. 2018. Vanhemman työkirja. Osa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Tukea vanhemmille -aineistoa. MLL:n Joka kodin konstit -projekti 2003-2006. (ei julkaisupaikkaa.)

Karkkulainen, M. 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan. Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Tmi Raija Airaksinen /Draamatyö.

Kasslin-Pottier, H. 2012. Näyttämöllä työyhteisö. Teatterin keinot kehittämistyössä. Helsinki: Infor Oy.

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja Saarijärvi: Gummerus.

Kiilakoski, T. & Tervahartiala, M. 2015. Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulkintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2015, vol. 16. Wordpress. Viitattu 9.4.2018, http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/wp-content/uploads/2016/01/Vuosikirja_2015_sisallys.pdf.

Kinnunen, T. 2006. Vertaistuki erityislapsen vanhempien voimavarana. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B raportteja 33. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Korhonen, P. 2007. Osallistava teatteri - omien ajatusten vakoilua. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (toim.) Taide keskellä elämää. Helsinki: Like.

Koskenniemi, P. 2007. Osallistava teatteri. Devising ja muita merkillisyyksiä. Vantaa: Opintokeskus kansalaisfoorumi.

Krank, A. 2001. Vanhemmuuden roolit. Viitattu 13.1.2018, <http://www.terve.fi/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmuuden-roolit>.

Kristeri, I. 2002. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa/ Kirjapaja.

Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus 109. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja. Viitattu 12.2.2018, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104494/URN_ISBN_978-952-245-911-4.pdf?sequence=1.

Lahikainen, A-R., Mälkiä, T., Repo, K., 2015. Ikkunoita perhe-elämään. Teoksessa: Media lapsiperheessä. Lahikainen, A-R., Mälkiä, T., Repo, K. (toim.). Vastapaino Tampere.

Laitinen, L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin sosiaalisen hyvinvoinnin vaikutuksista. Sitra. Viitattu 14.1.2018, <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-sosiaalisen-hyvinvoinnin-vaikutuksiin/>.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Lastensuojelun keskusliitto 2016. Ennaltaehkäisevä työ edellyttää vaikuttavia vanhemmuuden tuen ohjelmia, joita arvioidaan, levitetään ja seurataan valtakunnallisesti. Viitattu 13.1.2018, <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/ennaltaehkaiseva-tyo-edellyttaa-vaikuttavia-vanhemmuuden-tuen-ohjelmia-joita-arvioidaan-levitetaan-ja-seurataan-valtakunnallisesti/>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Näin syntyy riittävän hyviä vanhempia. Viitattu 7.4.2018, <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/nain-syntyy-riittavan-hyvia-vanhempia/>.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhemmuus ja kasvatus. Viitattu 25.1.2018, <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/>.

Nuorten Ystävät. Vanhempien Akatemia 2018. Viitattu 1.4.2018, https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/vanhempien_akatemia%25.

Ojala U. 2017. Norjassa perhe saa apua ajoissa. Viitattu 13.1.2018, <https://lapsenmaailma.fi/teemat/kasvu/norjassa-perhe-apua-ajoissa/>.

Owens, A. & Barber, K. 1998. Draama toimii. Helsinki: JB-kustannus.

Raijas, A. 2014. Arjen rakentuminen parisuhteesta lapsiperheeksi –muutosvaiheessa. Teoksessa P. Korvela & T. Tuomi-Grön (toim.) Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa. Viitattu 12.2.2018, <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153029/Arjen-rakentuminen-konaan.pdf?sequence=15>, 105.

Saha, E. 2016. Voimadraamaa, T:mi Raija Airaksinen, Jyväskylä: Gummerus.

Schmitt, F. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) 2003. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Wsoy.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Tätä Stea tukee. Viitattu 12.1.2018, <http://www.stea.fi/-/vanhempien-akatemia-tukee-vanhemmuutta-oulussa>.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: Wsoy.

Terveyden – ja hyvinvoinnin laitos 2018. Taidelähtöiset menetelmät. Viitattu 9.2.2018. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2018. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 13.1.2018, <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2018. Osallisuus. Viitattu 11.2.2018, <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveysrot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.

Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 4.4.2018, http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

UNESCO. 2010. Seoul Agenda. Goals for the development of arts education. Paris: UNESCO. Viitattu 8.4.2018, http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Seoul_Agenda_EN.pdf.

Valtioneuvosto. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma 29.5.2015. Viitattu 12.1.2018, http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDIS-TETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82.

Varto, J. 2007. Dialogi. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (toim.) Taide keskellä elämää. Helsinki: Like Helsinki: Like.

Vehkalahti, R. 2006. Leikkivä teatteri, opas teatteri-ilmaisun ohjaajalle, Jyväskylä: Gummerus.

Ventola M-R & Renlund M., 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Westerlund, H., Lehtikoinen, K., Anttila, E., Houni, P., Karttunen, S., Väkevä, L., Furu, P., Heimonen, M., Jansson S-M., Juntunen, M-L, Kantonen, L., Laes, T., Laitinen, L., Laukkanen, A. & Päsillä, A. 2016. Artsequal. Taiteet, tasa-arvo ja hyvinvointi: Katsaus kansainväliseen tutkimukseen. Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto. Viitattu 9.1.2018, <http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Katsaus+kansainval%20iseen+tutkimukseen/9c772fd2-edd5-46ee-9807-f8004590cf52?version=1.0>.

Vilkka, H. 2005. Tutkimusmetodeja ammatilliselle kentälle. Viitattu 17.4.2018. <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-kehita.pdf>.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yleissopimus Lapsen oikeuksista 60/1991 artikla 3 & 18.

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla vanhempien kokemuksia perheteatteritoiminnasta, siitä onko teatteritoiminnalla ollut merkitystä vanhemmuuteen ja perheen hyvinvointiin. Jotta saisimme tietoa tutkittavasta asiasta vanhemmuuden näkökulmasta, olisi tärkeää, että juuri perheteatteriin osallistuneet vanhemmat osallistuisivat haastatteluun. Sen vuoksi kohdennamme tämän haastattelupyynnön juuri teille, koska olette osallistuneet Vanhempien Akatemian perheteatteri ryhmään.

Tiedonkeruumenetelmänä käytämme perhekohtaisia haastatteluja, joissa haastattelemme perheen vanhemman/vanhemmat. Ystävällisesti pyydämme ilmoittamaan halukkuutenne haastatteluun allekirjoittaneille. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Haastateltaviin vanhempiin otamme yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse, sopiaksemme haastattelun ajankohdasta ja paikasta.

Suostumuksellanne nauhoitamme haastattelut, jotta voimme myöhemmin purkaa ne ja käyttää haastattelun aineistoa opinnäytetyömme raporttiin. Käsittelemme kaikki tiedot nimettöminä. Nimiä tai muita tunnistetietoja ei julkaista missään vaiheessa. Materiaali on vain omassa käytössämme opinnäytetyötä tehdessämme ja kaikki materiaali tuhotaan työn valmistuttua.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Oulun ammattikorkeakoulusta sosiaali-alan (AMK) opiskelijat

Hanna Koivisto

Kristiina Tuukkanen

PERHETEATTERI JA VANHEMMUUS

PERHETEATTERI JA ARJEN SUJUMINEN

Miten perheteatteritoiminta on muuttanut kokemustasi vanhemmuudesta? Näkyykö muutokset arjessanne? Esimerkkejä?

Miten perheteatteritoiminta on vaikuttanut sinuun kasvattajana? Esimerkkejä/muutoksia?

Miten perheteatteritoiminta on muuttanut perheesi arkea? Esimerkiksi ajan käyttö / arjen hallinta/ työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen?

Miten perheteatterissa käyminen on vaikuttanut omaan jaksamiseen? Esimerkkejä? Mikä luonut toivoa, mikä antanut voimaa?

Miten perheteatterin muut vanhemmat ovat vaikuttaneet / tukeneet sinua vanhemmuudessa?

PERHETEATTERI JA PARISUHDE

Miten perheteatteri on vaikuttanut parisuhteeseen? Esimerkiksi parisuhteen roolit / vuorovaikutus?

Miten perheteatterin muut vanhemmat ovat vaikuttaneet / tukeneet parisuhdettasi?

PERHETEATTERI JA VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLINEN SUHDE

Miten ryhmässä käyminen on vaikuttanut sinun ja lapsesi suhteeseen? Läsnäolo?

- Miten ryhmässä käyminen on vaikuttanut vuorovaikutukseen perheessänne?
- Miten vaikuttanut viestintään ja ymmärrykseen perheessänne?
- Miten vaikuttanut tunteiden tunnistamiseen/käsittelyyn?

MITÄ MUUTA TUKEA PERHETEATTERI ON ANTANUT VANHEMMUUTEEN

Millaista tukea koet saaneesi vanhemmuuteesi perheteatteri-ryhmästä tai ohjaajilta?
Kuvaile ryhmässä tehtyjä asioita/toimintoja, joilla on ollut vaikutusta vanhemmuuteesi.

KERRO PERHETEATTERIKOKEMUKSESTASI JA MITEN PERHETEATTERI-TOIMINTAA VOISI MIELESTÄSI KEHITTÄÄ?